

Komunikacija odgojitelja i djece predškolske dobi za vrijeme pandemije COVID-19

Prnjak, Daria

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:690046>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Daria Prnjak

KOMUNIKACIJA ODGOJITELJA I DJECE PREDŠKOLSKE DOBI
ZA VRIJEME COVID-19 PANDEMIJE

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Daria Prnjak

KOMUNIKACIJA ODGOJITELJA I DJECE PREDŠKOLSKE DOBI
ZA VRIJEME COVID-19 PANDEMIJE

Diplomski rad

Mentor rada:
mr. sc. predavačica,
Ana Valjak Čunko

Zagreb, rujan, 2021

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	5
1. UVOD.....	1
2. KOMUNIKACIJA.....	2
2.1. Pojam i definicija	2
2.2. Aksiomi komunikacije.....	2
2.3. Proces komunikacije.....	4
2.4. Povjerenje u komunikaciji	5
3. NEVERBALNA KOMUNIKACIJA.....	6
3.1. Pojam.....	6
3.2. Funkcije neverbalne komunikacije	7
3.3. Govor tijela	7
3.4. Neverbalne poruke.....	8
3.5. Neverbalni signali predškolskog djeteta	9
3.6. Neverbalna komunikacija odgojitelja i djece.....	11
3.7. Neverbalni znakovi	12
3.7.1. Izraz lica	12
3.7.2. Gestikulacija	13
3.7.3. Upotreba prostora.....	13
3.7.4. Tjelesni kontakt	14
4. KOMUNIKACIJA ODGOJITELJA I DJECE U SKUPINI	14
5. KOMUNIKACIJA U IZVANREDNIM SITUACIJAMA.....	16
6. COVID-19 PANDEMIJA I MJERE	19
7. DIGITALNI ALATI	26
7.1. Facebook	26
7.2. Instagram.....	27
7.3. WhatsApp.....	28
7.4. Youtube	29
7.5. Zoom/Skype.....	29
8. KOMUNIKACIJA ODGOJITELJA I DJECE PREDŠKOLSKE DOBI ZA VRIJEME COVID-19 PANDEMIJE (ANKETA)	30
8.1. Ciljevi i problemi istraživanja.....	30
8.2. Metode istraživanja.....	30
8.3. Rezultati ankete i rasprava	31
8.4. Sinteza ankete	46
9. PROJEKT ONLINE ZADAĆU NAPIŠI JEDINICU IZBRIŠI.....	47

10.	ZAKLJUČAK.....	49
11.	LITERATURA.....	50

SAŽETAK

Vrijeme pandemije u kojem trenutačno živimo izazovno je za sve ljude i unosi značajne promjene u obavljanje različitih zanimanja. Pred novim su se izazovima našli odgojitelji u predškolskim ustanovama i nastojali pronaći žurna rješenja u provođenju odgojno-obrazovnog rada u čijem je središtu dijete neovisno o različitim okolnostima. Kako održati kvalitetnu komunikaciju i suradnju u *novom normalnom*? Kako komunicirati s djecom koja ne shvaćaju *ново normalno*? Cilj je ovoga rada istražiti komunikacijske tehnike i alate koji omogućuju stabilnost u razvoju djece. Pojam i proces komunikacije te osnovna podjela na verbalnu i neverbalnu komunikaciju analizira se u kontekstu izvanrednih situacija, s posebnim naglaskom na pandemiju Covid-19. Budući da živimo u digitalnoj eri u kojoj tehnologija značajno olakšava svakodnevnicu i komunikaciju, upravo su se digitalni alati pokazali kao najbolje rješenje za održavanje kontinuiranosti u odgojno-obrazovnom radu u vrijeme kada su vrtići bili zatvoreni. Zahvaljujući tom kontinuitetu, povratak u predškolske ustanove olakšano se nastavio unatoč propisanim mjerama. Istraživanje je provedeno putem ankete za odgojitelje predškolske djece kako bi se dobio uvid u funkcioniranje odgojno-obrazovnog rada u tim dvjema situacijama: u vrijeme kada su vrtići bili zatvoreni i u vrijeme rada u predškolskim ustanovama uz propisane mjere. U vrijeme *lockdowna* osobito se važnom pokazala uloga roditelja koji su bili posrednici u komunikaciji između odgojitelja i djece koja se odvijala putem digitalnih alata. Na temelju stavova i iskustva odgojitelja vezanih uz novonastale situacije može se zaključiti da su pandemija i propisane mjere utjecale na komunikaciju s djecom, ali su oni uspješno pronalazili alternative radi stabilnosti razvoja djece i ostvarenja odgojno-obrazovnih ishoda.

Ključne riječi: komunikacija, pandemija Covid-19, digitalni alati

SUMMARY

COMMUNICATION BETWEEN EDUCATORS AND PRESCHOOL CHILDREN DURING THE COVID-19 PANDEMIC

The time of the pandemic in which we currently live is a challenge for all people and brings significant changes in the search for various occupations. Educators in preschool institutions faced new challenges and tried to find urgent solutions in implementing educational work in which the child is independent regardless of different circumstances. How to maintain quality communication and cooperation in the "new normal"? How to communicate with children who do not understand the "new normality"? This paper aims to investigate communication techniques and tools that enable stability in children's development. The concept and process of communication and the basic division into verbal and nonverbal communication are analyzed in the context of emergencies, with particular emphasis on the Covid-19 pandemic. Because we live in a digital age in which technology significantly facilitates everyday life and communication, digital tools had proven to be the best solution for maintaining continuity in educational work when kindergartens were closed. Thanks to this continuity, return to preschools continued with ease despite the prescribed measures. The research was conducted through a survey for preschool teachers to gain insight into the functioning of educational work in these two situations: at the time of closing the kindergarten and during the work in preschool institutions with the prescribed measures. At the time of the lock, the role of parents who were intermediaries in communication between educators and children through digital tools proved to be particularly important. Based on the attitudes and experiences of educators related to new situations, it can be concluded that the pandemic and prescribed measures have affected communication with children but have successfully found alternatives for the stability of children's development and educational outcomes.

Keywords: communication, Covid-19 pandemic, digital tools

1. UVOD

Tema je ovog diplomskog rada komunikacija odgojitelja i djece predškolske dobi za vrijeme Covid-19 pandemije. Razlog odabira navedene teme sastoji se u činjenici da se cijeli svijet našao u nepoznatoj situaciji koja je zahvatila i rad u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Cilj je ovog rada istražiti komunikacijske tehnike i alate koji omogućuju stabilnost u razvoju djece unatoč novonastalim okolnostima.

U izradi diplomskog rada korištena je anketa kojom su se nastojali prikupiti, a potom metodom analize prikazati dobiveni kvalitativni i kvantitativni podaci o komunikaciji odgojitelja i djece za vrijeme pandemije Covid-19.

Prvi dio rada, UVOD, obuhvaća predmet i cilj istraživanja, korištene znanstvene metode i strukturu rada.

Drugi dio s naslovom KOMUNIKACIJA odnosi se na njezino pojmovno određenje, opis procesa komunikacije u verbalnom i neverbalnom ostvarenju i razmatranje potrebe za povjerenjem kako bi se ona ostvarila.

Treći dio, KOMUNIKACIJA ODGOJITELJA I DJECE U SKUPINI, opisuje uobičajen način komuniciranja odgojitelja i djece u skupini kako bi se što reprezentativnije prikazao utjecaj Covid-19 pandemije na komunikaciju u odgojno-obrazovnom radu.

Četvrti dio, KOMUNIKACIJA U IZVANREDNIM SITUACIJAMA, temelji se na prikazu prethodnih izvanrednih situacija i njihovu utjecaju na komunikaciju.

Peti dio, COVID-19 PANDEMIJA, opisuje pandemiju i mjere propisane uoči novonastalih okolnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Šesti dio, DIGITALNI ALATI, odnosi se na takstivni prikaz digitalnih alati koji su se pokazali kao primarna sredstva za uspostavu i održavanje komunikacije.

Sedmi dio rada, KOMUNIKACIJA ODGOJITELJA I DJECE PREDŠKOLSKE DOBI ZA VRIJEME COVID-19 PANDEMIJE – ANKETA, sastoji se od ankete i njezinih rezultata kojima se nastoji jasnije prikazati konkretno uspostavljanje i održavanje komunikacije za vrijeme lockdowna i rada u skupini u skladu s propisanim mjerama.

ZAKLJUČAK RADA predstavlja završno poglavlje i donosi sintezu cjelokupnog istraživanja.

2. KOMUNIKACIJA

2.1. Pojam i definicija

U suvremenom društvu komunikacija je postala dio svakodnevnog života. Ljudi svakodnevno komuniciraju kako bi saznali novosti, razmijenili nove informacije, sporazumjeli se, komuniciraju radi zabave ili kako bi došli do željenog cilja. Komunikacija dolazi od latinske riječi *communicare*, a znači priopćavanje, razgovor, učiniti nešto općim, poznatim („komunikacija”, 2021). Komunikacijom nekome nešto priopćavamo.

Kontekst komunikacijskoga čina na koji se odnosi poruka uključuje mnoge situacijski i kulturno određene elemente koji bitno određuju značenje poruke i osobitost komuniciranja.

Komunikacija predstavlja „sredstvo s pomoću kojeg dvije ili više osoba razmjenjuju informacije i međusobno utječu na svoja mišljenja i ponašanje” (Šegota i sur., 2003, str. 4). Prema Žitinski-Šoljić (2001) komuniciranje i u širem i u užem smislu riječi označava razmjenu poruka. Bratanić smatra da je komunikacija „proces stvaranja značenja između dvije ili više osoba” (1996, str. 76). To je proizvod najmanje dviju osoba koje na verbalan ili neverbalan način stupaju u međusoban interakcijski odnos, iskazujući pri tome svoje misli i osjećaje.

Ne komunicira se samo s namjerom, nego i bez nje jer se izbjegavanjem komuniciranja s nekim šalju, također, određene poruke. Načinom na koji komuniciramo smještamo se u određene društvene kontekste, kreiramo proces socijalizacije i bivamo socijalizirani. Jedino primjerena komunikacija omogućuje zauzimanje primjerenog mjesta i uloge u određenim društvenim strukturama.

Kao ishodišnu točku svoje teorije komunikacije Paul Watzlawick ističe odnos između pojedinaca i svojstva tog odnosa. Svatko od nas, naime, sebe doživljava tek u odnosu s drugima, u svojem djelovanju na druge i u djelovanju drugih na nas same. Odnos s drugima je ono što nas određuje i karakterizira, određuje našu individualnost i razlikuje pojedinca od svakog drugog.

2.2. Aksiomi komunikacije

Paul Watzlawick je u svojoj teoriji postavio pet aksioma (pravila) komunikacije (prema Bašić i sur., 1994; Bratanić, 1991; Watzlawick i sur., 1967):

1. Nije moguće ne komunicirati

Svaki čin čovjekova ponašanja, kao reakcija na nešto ili nekoga, već je komunikacija jer svaka gesta nosi neku (neverbalnu) poruku. Kako ponašanje nema svoje suprotnosti, ne može se »ne-ponašati«, tj. ne može se ni »ne-komunicirati« (Bašić, 1994). Stoga, šutnja također predstavlja komunikacijski čin.

2. Svaka komunikacija sastoji se iz sadržajnog i odnosnog aspekta

Uspješno komunicirati sa sadržajnog aspekta znači znakovima i/ili simbolima kojima se komunicira pridavati isto značenje. Sadržajni aspekt govori o značajkama objekta informacije. S odnosnog aspekta, uspješna komunikacija ostvaruje se ako je među komunikatorima uspostavljena klima međusobnog povjerenja i suradnje.

3. Narav odnosa uvjetovana je interpretacijom ponašanja komunikatora

Često od drugih očekujemo određeno ponašanje, ponašamo se u skladu s našim ili tuđim očekivanjima, te svojim ponašanjem uvjetujemo očekivano ponašanje drugih. Svaki komunikator za početak određenog komunikacijskog tijeka identificira svoju polazišnu točku prema kojoj svojoj verziji pripisuje ključnu ulogu za razumijevanje uzroka i posljedice. Različita interpretacija određenog interpersonalnog zbivanja pojedinog komunikatora može biti razlog interpersonalnog konflikta.

4. Komunikacija može biti verbalna i neverbalna

Interpersonalna komunikacija „stalno teče na dvije razine. Jedna je verbalna, a druga neverbalna. Ta dva dijela komunikacijskog procesa, kako ističe Watzlawick, nemoguće je dijeliti i odvajati, jer uz verbalnu paralelno teče i neverbalna komunikacija.“ (Bratanić, 1991, str. 90). Neverbalna komunikacija manje je osviještena, tj. nije uvijek pod svjesnom kontrolom.

5. Komunikacija može biti simetrična ili komplementarna

U simetričnim odnosima teži se za sličnošću, razvija se odnos ravnopravnosti i jednakosti, a izbjegava se različitost. Komplementarni odnos podrazumijeva različito, ali nadopunjavajuće ponašanje. Simetričnost i komplementarnost međuljudskih odnosa u okviru naše komunikacije s drugima predstavljaju stvarnost i nužnost. U interpersonalnom odnosu to

moraju biti fleksibilne kategorije i moraju odgovarati određenim sposobnostima i karakteristikama pojedinca u određenoj situaciji.

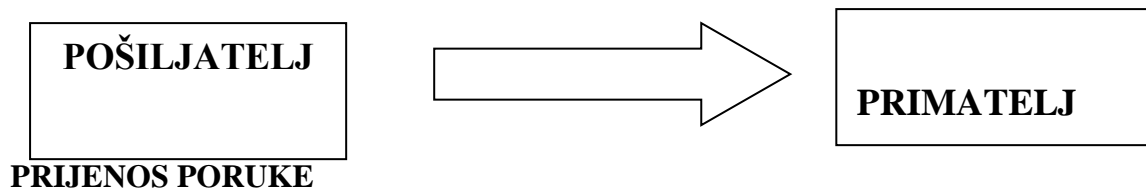
2.3. Proces komunikacije

Komunikacijom prenosimo poruku od jedne do druge osobe – od pošiljatelja do primatelja poruke. Poruku prenosimo komunikacijskim kanalom. S obzirom na to da je komunikacija proces možemo ju, slično kao i ostale procese, oblikovati i time utjecati na njezinu kvalitetu i učinkovitost.

U jednostavnoj komunikaciji postoji pošiljatelj, poruka, primatelj i komunikacijski kanal/medij što je prikazano na slici 1.

Slika 1.

Jednostavan komunikacijski proces

Napomena. Preuzeto iz *Poslovne komunikacije* (str. 11), Kliment, A.; Jurković-Matić, O., 2007., Zagreb, Mate.

Komunikacijski proces započinje kada pošiljatelj oblikuje ideju, kodira ju, odnosno pretvara u oblik koji primatelj može razumjeti. To mogu biti govorne ili pisane riječi, ali i slike, crteži i zvukovi. Poruka se kodiranjem pretvara u oblik, odnosno kod koji je moguće prenijeti putem nekog kanala/medija komunikacije. Primatelj poruke poruku dekodira, odnosno daje poruci značenje.

Kanal/medij komunikacije metoda je ili tehnologija kojom se poruka prenosi do primatelja. Najvažniji komunikacijski kanal je zrak kojim putuje informacija dok uživo razgovaramo. Razvoj sredstava za komuniciranje utjecao je na razvoj i promjene glavnih komunikacijskih kanala. Među glavne komunikacijske kanale ubrajamo telefon, internet, elektronička pošta, razgovor licem u lice, radio, televizija, video, plakat, pismo i telefaks.

Kanal/medij biramo ovisno o poruci, primatelju poruke i o namjeri koju želimo ostvariti. Tablica 1 prikazuje osnovne elemente komuniciranja.

Tablica 1.

Osnovni elementi komuniciranja

Pošiljatelj poruke KOMUNIKATOR	Osoba/grupa ili organizacija koja stvara poruku.
Primatelj poruke KOMUNIKANT	Osoba/grupa, organizacija ili javnost.
Komunikacijski kanal	Prijenosnik poruke. Bira se u skladu sa ciljem komunikacije i porukom, dakle sadržajem komunikacije koji se želi prenijeti i sa sposobnošću primatelja da primi poruku. Komunikacijski kanal može biti osoban i neosoban. Osoban je kada su prijenosnici osobe koje prenose poruke. Neosobni kanali su drugi mediji komunikacije, internet, plakati, sajmovi, priredbe, izlozi i mediji masovne komunikacije – televizija, radio i tisak.
Poruka	Najvažniji element komunikacije.

Napomena. Preuzeto iz *Poslovne komunikacije* (str. 11-12), Kliment, A.; Jurković-Matić, O., 2007., Zagreb, Mate.

2.4. Povjerenje u komunikaciji

Povjerenje je ključan element svih ljudskih odnosa. Ako se ciljevi dviju osoba podudaraju, ako one dijele ista uvjerenja i moralne vrijednosti, one će se uzajamno podržavati. Osobe povezane prijateljskim vezama bit će u procesu komunikacije otvorenije, spremne na otkrivanje činjenica i raspravu o njima, bez straha da bi druga strana to znanje mogla

iskoristiti protiv njih. Ovakav odnos stvara osjećaj uzajamnosti, blizine i povjerenja. Dijametralno suprotan bio bi odnos izoliranosti, udaljenosti i nepovjerenja. Povjerenje u komunikaciji razvija se postupno. Preagresivno nastojanje može sugovornika prestrašiti, a potpuni nedostatak nastojanja neće dovesti do promjena i poboljšanja odnosa.

Prema Bratanić (1991), u početnim kontaktima jedna (ili obje) strane u komunikaciji moraju iskazati bona fide povjerenje da bi se odnos uopće mogao razvijati. Ako niti jedna strana na to nije spremna, odnos ostaje ispunjen nepovjerenjem. Iznevjereno povjerenje u komunikaciji ugrožava opstanak odnosa.

3. NEVERBALNA KOMUNIKACIJA

3.1. Pojam

Premda se komunikaciju često identificira s govorom, ona se sastoji od dvije dimenzije, verbalne i neverbalne. Riječi predstavljaju verbalni element komunikacije pa se pojam neverbalna komunikacija odnosi na komunikaciju koja ne uključuje riječi.

Razgovaramo našim vokalnim organima, ali komuniciramo cijelim tijelom. Svaki izraz lica i svaki čin pridonosi sveukupnom smislu onoga što govorimo. Govor tijela prati svaki govorni čin, čak i ako ne govorimo. Neverbalnim ponašanjem konstantno odašiljemo informacije koje mogu biti smislene onome tko sudjeluje u verbalnoj komunikaciji. Na temelju tih informacija donijet će cjelokupne zaključke o sugovorniku i o onome što je izgovoreno.

Prema Knapp i Hall (2010), pojam „neverbalno” upotrebljava se kako bi se opisalo sve što se događa u ljudskoj komunikaciji mimo izgovorenih ili napisanih riječi. „Svoj odnos prema društvenoj okolini, ali i prema sebi, ljudi izražavaju i neverbalnim znacima – govorom tijela, a baš poput raznovrsnih oblika verbalne, i neverbalna komunikacija obuhvaća čitav niz strategija ponašanja u različitim prigodama i okruženjima“ (Marot, 2005, str. 55). Rijavec i Miljković (2002) ističu kako se neverbalna komunikacija odnosi na komunikaciju porukama koje nisu izražene riječima nego drugim sredstvima.

Neverbalno komuniciranje najčešće je nenamjerno, a izražava se gestama, pokretima, ponavljanjima, izrazima lica i ostalim signalima. Kod predškolske djece neverbalno komuniciranje gotovo je nesvjesno, ali čini važan dio komunikacije. Neverbalnim se komuniciranjem vrlo jasno prenosi poruka o prihvaćanju ili odbacivanju, zanimanju, dosadi ili pak istini i laži (Škarić, 2000).

3.2. Funkcije neverbalne komunikacije

Prema Knapp i Hall (2010) moguće je identificirati četiri temeljne funkcije neverbalnog ponašanja u ljudskoj komunikaciji:

- izražavanje emocija,
- izražavanje odnosa prema drugima, poput sviđanja ili nesviđanja,
- predstavljanje sebe drugima,
- pratnja govora radi reguliranja slijeda govorenja, povratnih reakcija, pažnje itd.

Rijavec i Miljković (2002) smatraju da je, osim izražavanja emocija, funkcija neverbalne komunikacije naglašavanje verbalne poruke, izražavanje stava i zamjena ili ponavljanje verbalne poruke. Neverbalnom komunikacijom može se ponoviti ono što je verbalno rečeno, ali se isto tako može i proturječiti onome što je rečeno kada se želi iskazati sarkazam ili ironija. Također, osoba može jednostavno biti u poziciji da ne želi slagati, ali ne želi ni reći istinu zbog čega do toga da se neverbalno proturječi verbalnom ili obratno.

Verbalni i neverbalni signali tada se javljaju u različitim kombinacijama:

- pozitivan ton i negativne riječi,
- negativan ton i pozitivne riječi,
- pozitivan izraz lica i negativne riječi,
- negativan izraz lica i pozitivne riječi.

Neverbalnim ponašanjem, kada nije u sukobu s verbalnim, može se pojasniti verbalna poruka i pomoći da se verbalna poruka zapamti, a može se i u potpunosti zamijeniti verbalnu komunikaciju (Rijavec i Miljković, 2002).

3.3. Govor tijela

Prema Pease i Pease, govor tijela izravni je odraz emotivnog stanja osobe, a „ključ odgonetavanja govora tijela sposobnost je prepoznavanja emocionalnog stanja druge osobe slušajući ono što govori i primjećujući okolnosti u kojima to čini, što omogućuje odvojiti činjenice od izmišljotina i stvarnost od maštarija.“ (2008, str. 24).

Svaka gesta ili kretnja može biti važan pokazatelj osjećaja koji čovjek u tom trenutku doživljava. Primjer može biti čovjek koji osjeća strah ili zauzima obrambeni stav. On će u velikom broju slučajeva prekriziti ruke, noge ili oboje, a žena svjesna svog viška kilograma koji želi prikriti namještati će odjeću na područjima koja smatra kritičnima.

Provedena su mnoga istraživanja kojima se pokušalo utvrditi jesu li neverbalni signali urođeni, generički ili naučeni. Zaključci provedenih istraživanja upućuju na spoznaju kako postoje različite vrste neverbalnih signala koji su u velikom dijelu urođeni i minimalno se razlikuju među različitim nacionalnostima odnosno kulturama. Unatoč mnogim kulturološkim razlikama, svaka kultura upotrebljava iste osnovne izraze lica za iskazivanje osjećaja, odnosno osnovni neverbalni znakovi su isti.

Neovisno o kojem je kulturološkom krugu riječ, većina komunikacijskih signala ista je u svakome od njih. Ljudi se smiju kada su sretni i mršte se kada su tužni ili ljutiti. Kimanje glavom će se u gotovo cijelom svijetu tumačiti kao afirmativan znak za razliku od odmahivanja glavom koje će većina ljudi tumačiti kao negiranje. Upravo je kimanje glavom urođena kretnja, a odmahivanje glavom kretnja naučena u ranom djetinjstvu. Tako dojenčad, kada je sita, okreće glavu s jedne na drugu stranu, a jednako postupaju i mala djeca odbijajući na taj način više hrane čime se brzo nauče upotrebljavati opisanu kretnju kako bi pokazala neslaganje ili negativan stav.

Primjer uobičajene kretnje koja pokazuje da osoba ne zna ili ne razumije što govori jest slijeganje ramenima. Ta složena kretnja sastoji se od tri glavna dijela. Prvi dio čine izloženi dlanovi kojima čovjek pokazuje da ništa ne skriva u rukama, drugi dio predstavljaju podignuta i skupljena ramena kako bi se zaštitilo grlo od napada i treći su dio podignute obrve uobičajene za svima razumljiv kratak pozdrav (Pease, A. i Pease B., 2008).

3.4. Neverbalne poruke

U svakodnevnoj komunikaciji, privatnoj i poslovnoj, većina ljudi gotovo isključivo pazi na poruke riječima, tj. poruke koje dolaze verbalnim kanalom, no ukupni dojam ili imidž koji netko ostavlja u svojoj okolini redovito znatno više ovisi o porukama neverbalne naravi, takozvanom „nijemom“ govoru (Leinert Novosel, 2015). Prema nekim istraživanjima, djelovanje izraza lica, pogleda, gesta, držanja tijela, odjeće i drugih sličnih sredstava na emocije i stavove partnera stvaraju otprilike 5 do 10 puta veći učinak od riječi (Pease, 1991). Neverbalnim se ponašanjem neprestano prati verbalni govor, ali se izražavaju i druga

značenja, ona u vezi s odnosima, stavovima i emocijama, kao i porukama o tome kako treba doživjeti ono što se priopćuje verbalnim kanalom. Neverbalni dio komunikacije često je nesvjesne prirode i otkrivamo ga tek kada nas netko na njega upozori. Još smo relativno svjesni izraza lica, no daleko manje poruka koje šaljemo tijelom. Zbog toga su neki istraživači zaključili da se pretežiti dio komunikacije obavlja pokretom. Na primjer, Birdwhistell smatra da se 65% komunikacije odvija neverbalnim putem, a Merhabian ističe kako na čiste riječi otpada samo 7% komunikacije (Pease, 1991).

Neverbalne poruke djeluju izravno na stavove i emocije sugovornika, i to u većini slučajeva daleko izravnije nego što se to događa u slučaju riječi. „Cjelovit pogled na osobu, koji „snima“ i njezinu visinu, građu, uređenost, počinje oblikovati naš odnos prema njoj. Isto tako prvi pogled na lice i prvi izraz lica zapravo nameću sugovorniku stav prema partneru.“ (Leinert i Novosel, 2015, str. 70).

Neka istraživanja pokazuju kako prilikom izvedbe nastave 75% aktivnosti predstavljaju elementi neverbalne komunikacije predavača na temelju čega studenti pretežito i ocjenjuju predavača. Neverbalna komunikacija uključuje vidljive karakteristike kao što su izraz lica, oči, dodir i ton glasa te ono manje vidljivo poput oblačenja, držanja i prostorne distance između osoba koje komuniciraju. Može se reći kako sve komunicira: objekti, prostor i vrijeme.

U interpretaciji neverbalnih poruka treba zahvatiti što više pojedinačnih znakova, čitati cjeline, a kad je riječ o slanju takvih poruka, onda to moraju biti složene, usklađene cjeline većeg broja pojedinačnih pokreta i stavova tijela (Pease, 1991).

3.5. Neverbalni signali predškolskog djeteta

Osnovna je aktivnost djeteta predškolske dobi igra. Ona ispunjava većinu djetetova vremena, a ujedno predstavlja i jednu od djetetovih temeljnih potreba. Autori koji su proučavali probleme razvoja i učenja djece suglasni su u tome da je igra specifičan način učenja predškolskog djeteta. Igrom djeca otkrivaju kako identificirati i riješiti problem na specifičan i karakterističan način, a oba načina omogućuju im prijenos i sistematizaciju novostečenoga znanja na nove situacije (Kopas Vukašinić, 2009).

Kada se nalaze u grupi vršnjaka, djeca na različite načine izražavaju svoje potrebe, potencijale, zadovoljstvo ili nezadovoljstvo pri čemu često koriste neverbalne signale koje ostali vršnjaci, ali i odrasli, trebaju znati „pročitati“. Pri tome su osobito izražajni signali očima i pokreti tijela. Zatvorene oči, mršteći pogled i podignute obrve, kao i dodirivanje

stopala ili pucketanje prstima neki su od najčešćih neverbalnih signala koji otkrivaju emocionalno stanje djeteta (Kopas Vukašinić, 2009).

Predškolska djeca međusobnom i samostalnom igrom stječu znatne količine znanja i iskustva, razvijaju sposobnosti za suočavanje s određenim situacijama i usvajaju određeni sustav neverbalnih znakova prije nego što uđu u osnovnu školu. Igrom dijete razvija posebne vještine i obrasce ponašanja koji su potrebni za uspješnu komunikaciju u grupi.

Oči su vrlo pouzdan pokazatelj emocionalnog stanja osobe i zbog toga su vrlo važan element u pedagoškoj komunikaciji s djecom. Zato je veoma važno da ih roditelji i odgajatelji promatraju i pravilno tumače te prepoznaju izražavanje superiornosti, slaganje ili neslaganje, strah, iznenađenje, zbunjenost ili pak prešućivanje pojedinih činjenica. Emocionalno i kognitivno stanje djeteta, kao i njegove stavove prema pojedinim pitanjima, moguće je pratiti promatranjem izraza djetetova lica i položaju usana (Kopas Vukašinić, 2009).

Nadalje, važnu ulogu u komunikaciji s djecom i pedagoškoj interakciji djeteta s vršnjacima ili ostalima ima pokret. Pokretom dijete pokazuje kako se osjeća i pripada li grupi. Proučavajući kretnje djetetova tijela, moguće je otkriti je li ono nervozno ili mirno. Istovremeno, pokreti upućuju na djetetov socijalni status, njegovu prihvaćenost među vršnjacima i općenito njegov položaj u grupi.

Osim pokretom, djeca određene stavove i osjećanja izražavaju specifičnim i karakterističnim tonovima glasa, što se često naziva para-govorom koji određujemo kao specifičan oblik neverbalne komunikacije i izvrstan pokazatelj djetetova raspoloženja i razine razvoja.

Tijekom obrazovnog procesa, govor odraslih mora biti jasan, čist i glasan. Imajući na umu činjenicu da djeca uče modeliranjem uloga, to je jedini način da se stimulira razvoj čistog i jasnog govora djece. Od najranije dobi, kada su postali zainteresirani za vršnjake, važno je osigurati uvjete u kojima će djeca usvojiti pravila ponašanja u grupi. To znači da svakom djetetu treba dati jednaku šansu da izrazi vlastiti potencijal na jedinstven način. S time su povezani i vremenski signali kao dio neverbalne komunikacije. Iz djetetova ponašanja u igri može se iščitati kakve su mu potrebe i očekivanja, odnosno želi li dokazati svoju superiornost, status u grupi ili pak nametnuti vlastita pravila igre (Kopas Vukašinić, 2009).

Još jedan značajan neverbalni signal u komunikaciji čini dodir. On predstavlja oblik taktilne međuljudske komunikacije, a njime dijete izražava svoje potrebe u odnosu na ostalu

djecu u grupi. Dodir može biti namjieran, nenamjieran, prijateljski ili neprijateljski (Kopas Vukašinović, 2009).

Uz to, važan dio neverbalne komunikacije predškolske djece čine skiciranje, crtanje i slikanje. Sve te aktivnosti predstavljaju način na koji djeca, osim svog kreativnog potencijala, izražavaju vlastito emocionalno stanje. Promatrajući takve dječje uratke, roditelji i odgajatelji dobivaju informacije iz prve ruke o procesima koji se odvijaju u djetetu, a koje ono ne želi izraziti.

S obzirom na to da tijekom igre djeca koriste mnogobrojne izraze neverbalne komunikacije, uloga i dužnost odraslih jest pratiti dječje ponašanje i prepoznati neverbalne signale s ciljem usmjeravanja, pomaganja i podrške svakom djetetu (Kopas Vukašinović, 2009). Praćenje neverbalnih signala vrlo je suptilan zadatak za nastavnika i zahtijeva stalno stručno usavršavanje. Predškolski učitelj odgovoran je za odabir i predlaganje aktivnosti i igara kojima se poštuju razvojna ograničenja djece, za pružanje odgovarajućih uvjeta za odabrane aktivnosti i za podržavanje razvoja svakog djeteta (Kopas Vukašinović, 2009).

3.6. Neverbalna komunikacija odgojitelja i djece

Kao što je prethodno navedeno, ljudi su nerijetko potpuno nesvjesni neverbalnih znakova i njihove važnosti, a „poznavanje neverbalnih znakova može nam pomoći da bolje razumijemo ljude i smanjimo nesporazume u komunikaciji“ (Rijavec i Miljković, 2002, str. 4). Zbog njihove duboke urođenosti i nesvjesnosti neverbalne znakove ne mogu kontrolirati niti djeca niti odgajatelj. Neverbalna i verbalna komunikacija međusobno su povezane, te tako neverbalna poruka može zamijeniti verbalnu. Najbolji primjer zamjene verbalne poruke neverbalnom predstavlja situacija kada u dječjem vrtiću odgojitelj djetetu postavi neko pitanje, a dijete se umjesto odgovora posluži slijeganjem ramenima (Rijavec i Miljković, 2002).

Neverbalne znakove koriste djeca i odrasli, a odgojiteljeva je zadaća raditi na tome da usavrši svoju komunikaciju kako s djecom tako i s ostalima. Prema Bašić i sur. (2005, str. 89), u razdoblju predškolske dobi, pitanja koja bi si odgajatelji trebali postaviti su:

- „što je to sada;
- kako se to dijete sada ponaša;
- što je drukčije od jučer;
- što nam tim ponašanjem poručuje;
- što je u pozadini tog ponašanja;

- treba li ga spriječiti;
- dokle će ga to držati;
- mogu li pomoći tom djetetu;
- kakva je pomoć tom djetetu potrebna (s obzirom na ponašanje)“ .

Na ponašanje djeteta u vrtiću utječe spol, kao i skupina vršnjaka. Stoga, ponašanje djeteta predškolske dobi predstavlja vrlo složen proces koji je usko povezan s komunikacijom. Ponašanjem i igrom najbolje se može uočiti kako se dijete osjeća (Rijavec i Miljković, 2002).

3.7. Neverbalni znakovi

Neverbalnu komunikaciju čine držanje i kretanje tijela, izražajni pokreti ili geste, mimika i izraz lica, komuniciranje pogledom, komuniciranje opipom i gibanje tijela kojemu se može dokazati komunikacijska vrijednost.

Neverbalni znakovi mogu se podijeliti na kinetičke i proksemične. Kinetički se znakovi odnose na pokrete lica ili facijalnu ekspresiju uključujući i usmjeravanje pogleda, pokrete pojedinih dijelova tijela – glave, ruku, nogu, držanje tijela u cjelini ili položaj tijela, više raznih tjelesnih pokreta s određenom namjerom, često nazivanih gestama (Rijavec i Miljković, 2002).

Prema mišljenju nekih autora, kinezičke znakove čine i tjelesno dodirivanje, mirisi koje ljudi namjerno i nenamjerno ostavljaju, a koji predstavljaju neku informaciju o njima (Rijavec i Miljković, 2002; Knapp i Hall, 2010).

Proksemični znakovi temelje se na komunikacijskim znakovima koji počivaju na udaljenosti i na prostornim odnosima među sudionicima komunikacije, a to su fizička blizina, odnosno udaljenost među osobama u komunikacijskoj interakciji, prostorni raspored, teritorijalno ponašanje odnosno držanje i postupci kojima jedna osoba drugima daje do znanja svoje pravo na određeni prostor (Rijavec i Miljković, 2002).

3.7.1. Izraz lica

Lice je najekspresivniji dio tijela s kojeg se lako prepoznaju emocije, stavovi, fizičko i psihičko stanje djeteta. „Izrazi lica kod djece predstavljaju ono što dijete govori. Fokus je na očima i dijelu oko očiju, usnama, obrvama, očnim kopcima, nosu te boji i zategnutošću lica, kao i licu u cjelini.“ (Rijavec i Miljković, 2002, str. 67). Upravo se facijalna ekspresija odražava u ostvarivanju svih funkcija neverbalne komunikacije, čemu u prilog ide i spoznaja

kako je točnost ocjenjivanja emocija na temelju lica znatno veća od točnosti zaključivanja o osobinama ličnosti (Knapp i Hall, 2010).

Emocionalni izrazi lica urođeni su i univerzalni za većinu ljudi u različitim kulturama, tj. određeni izrazi lica jednako se tumače i s velikom se točnošću jednako prepoznaju i izražavaju emocije radosti, straha, tuge, ljutnje, iznenađenja i gađenja (Pease, 1991). Parcijalno crvenjenje ili bijeljenje lica, širenje nosnica praćeno teškim disanjem odaje nesigurnost i nelagodu. Pretjerano naglašavanje obrvama zbunjuje i očit je znak nekontrole, kao i stiskanje ili oblizivanje usana (Apel, 2003).

Mimika je oblik neverbalne komunikacije koja svojom osobinom pripada izrazu lica, s obzirom na mjesto pokazivanja. Tako se odbojnost referira spuštenim kutovima usana, nabiranjem čela, krutim (zategnutim) izrazom lica, a pristupačnost ljubaznim crtama lica, opuštenim izrazom i osmijehom (Apel, 2003).

Kontakt pogledom važno je sredstvo neverbalne komunikacije jer oči odašilju i primaju poruke, a pogledom se uspostavlja veza. U ovom je kontekstu važno da roditelji i odgajatelji djeci prenesu dojam da im se doista obraćaju što se ostvaruje kontaktom pogledom (Apel, 2003).

3.7.2. Gestikulacija

Gestikulacija u užem smislu obuhvaća izražajni potencijal ljudskog tijela pomoću gornjeg i donjeg dijela ruku i glave (Nöth, 2004). Od svih neverbalnih znakova kretnje su najmanje pod našom svjesnom kontrolom. One nisu urođene nego naučene, kopirane i stečene uslijed svih društvenih, socijalnih i obrazovnih uvjeta. Gestikulacija pomaže u tumačenju, isticanju rečeničnih činjenica, prevladavanju nesigurnih situacija, zauzimanju stava i slično, no nesvjesni tjelesni pokreti koji su odraz nervoze ili nesigurnosti upućuju na emocionalno stanje djeteta bez izgovorene riječi (Nöth, 2004).

3.7.3. Upotreba prostora

Pojam prostora ili fizičke udaljenosti koju držimo u odnosu na druge ljude utječe na dojam koji drugi ljudi imaju o nama, ali utječe i na način na koji mi komuniciramo s drugima. Prostor oko sebe čovjek dijeli na prisnu udaljenost (udaljenost oko 30 cm, pristup imaju samo bliske osobe), osobnu razdaljinu (na udaljenost ruke, obilježje je prijateljskih odnosa), društvenu razdaljinu (prostor udaljenosti do 3m, odgovara bezličnom odnosu) i na javni prostor (izvan mogućnosti dodira) (Neill, 1994).

3.7.4. Tjelesni kontakt

Dodir ili tjelesni kontakt krajnji je stupanj približavanja koji, među ostalim, značajno potvrđuje moć. Najuobičajeniji oblik dodira je rukovanje, odnosno formalno pozdravljanje. Kada je riječ o djeci predškolske dobi, odgajatelju je dozvoljeno više tjelesnog kontakta jer je dodir među tom dobnom skupinom poželjan zbog prijateljske konotacije koju odašilje. Odgajatelji moraju razlikovati vrstu dodira jer ih učenici doživljavaju kao bliski odnos komunikacije. Tako razlikujemo dodir bodrenja, dodir tješnja ili pohvale te dodir kontrole. U službi nadzora, odgajatelj dodir dobrim dijelom, naročito kada je riječ o dječacima, uključuje dodir ruke ili ramena (hvatanje šake učenika objema rukama, hvatanje nadlaktice, hvatanje za ramena). Tu je često riječ i o dodirivanju glave, ali ono sve više dobiva ponižavajuću konotaciju pa joj se ne pribjegava. Ohrabrujući dodir (nastavnik polaže ruke na ramena učenika), sam ili u kombinaciji s verbalnim ohrabrenjem, djelotvoran je za veću pozornost djeteta, ali i za pohvalu (Nöth, 2004).

4. KOMUNIKACIJA ODGOJITELJA I DJECE U SKUPINI

U odgojno-obrazovnom radu s djecom odgojitelji bi trebali djecu osposobiti za slobodno i samostalno komuniciranje sa svim odraslima i sa svom djecom (Miljak, 1987, str. 57).

Odgajitelji bi trebali stvarati okruženje u kojem se dijete osjeća ugodno i nema straha da iskaže svoje mišljenje i želje. Komunikacije neće biti ako se dijete osjeća ugroženo (Brajša, 1996, str. 36).

Odgajatelj bi trebao biti fleksibilan, nenametljiv, opušten i mora znati kako se ponijeti prema djeci i kako određeni konflikt riješiti. Oni imaju ulogu u predškolskim ustanovama u proučavanju djece da pravilno komuniciraju, odnosno uče ih o tome kako i kada trebaju govoriti o nečemu. Kako bi djecu potaknuli na komunikaciju, moraju djeci prava pitanja postavljati, na njihova pitanja moraju odgovarati, kao i razvijati dijaloge (Babić, 1989, str. 58).

Odgajitelj bi trebao dopustiti da djeca opisuju, komentiraju, objašnjavaju i zamišljaju čime se djeca razvijaju kreativno i intelektualno (Šagud, 2005, str. 98).

Odgajitelji koji rade s djecom moraju biti podrška toj djeci. Trebaju se pozitivno odnositi prema svakom djetetu i treba djecu podržavati. Također bi trebali djeci pružati pomoć u svakodnevnom rješavanju problema (Babić, N, 1989, str. 59).

Glavna je uloga odgojitelja da oblikuje odgojno-obrazovnu sredinu tako da omogućuje razne načine pomoću kojih se mogu steći iskustva. Također im je zadaća da svakodnevno stvaraju različite situacije u kojima će djeca moći svoj jezik usavršavati i isprobavati zbog čega djecu trebaju uključivati u razne situacije usvajanja aktivnog govora (Babić, 1989, str. 61).

Odgojitelji svojim govorom ostvaruju svoju djelatnost, ali je važna i socijalno-ekonomska veza između djeteta i odgojitelja. To se događa samo ako se djetetu ne nameće ništa, ako se njemu prilagođavamo i ako odgojitelji poštuju djetetove sposobnosti. Jako je važna komunikacija između djeteta i odgojitelja. Važno je da kreirati pozitivno okruženje u vrtiću, a odgojitelj bi trebao provoditi aktivnosti zajedno s djecom (Babić, 1989, str. 63).

Uloga je odgojitelja da osiguraju poticajan prostor djetetu i da provode različite aktivnosti vezane uz čitanje i dječju književnost, kao i stvaranje preduvjeta za uspješnu komunikaciju kroz razvijenu sposobnost svih jezičnih sredstava (Klarić i Selimović, 2011, str. 152).

Aktivnosti govora i čitanja provode se u vrtiću svaki dan. Trebalo bi čitati u ugodnoj atmosferi i tijekom čitanja odgojitelj bi trebao biti opušten i smiren. Dijete prekida aktivnost ako je odgojitelj nervozan jer se tada ne osjeća ugodno. Jako je važno djecu poticati i aktivno ih uključivati u sve aktivnosti vrtića, pa i kad je u pitanju samo čitanje. To je važno zbog uspostavljanja bolje komunikacije s djecom i njihovim roditeljima (Čudina-Obradović, 1996, str. 172).

Može se reći da imamo verbalnu i neverbalnu komunikaciju u vrtiću. Pomoću verbalnih i neverbalnih kanala odgojitelji s djecom komuniciraju, slušaju i prate njihove potrebe. Odgojitelji djeci prenose emocije govorom.

Ljudi često nisu svjesni neverbalnih znakova i njihove važnosti. Njih nitko ne može kontrolirati. Ponekad neverbalna poruka zamjenjuje verbalnu. Ako odgojitelj povisi ton, djeca će htjeti prekinuti aktivnost i dolazi do loše komunikacije. Naprimjer, dijete može na neko pitanje odgovoriti slijeganjem ramena (Rijavec i Miljković, 2002, str. 35). Također, možemo promatrati djetetovo ponašanje, koje se najbolje promatra kroz igru. Dijete ponekad može nešto reći, a pogled ili izraz lica mogu pokazati da ne govori istinu. Važna je neverbalna komunikacija jer često imamo više povjerenja u znakove kretnji tijela nego u verbalnu komunikaciju (Apel 2003, str. 45). U vrtiću neverbalnu komunikaciju najčešće koriste djeca, a pogotovo mlađa djeca koja koriste geste i pokrete. Kod nervoze djeca obično trljaju oči ili

dodiruju odgojitelja ako su pospani. Kada djeca drže za ruku svojeg odgojitelja, pokazuju da su uz njega sigurni (Peteh, 2018, str. 115).

Trebalo bi naučiti biti dobar slušač djeteta, pri čemu je jako važno aktivno slušanje. Trebalo bi slušati dijete dok nam govori i gledati ga u oči. Također, ne bi smjeli prekidati dijete dok govori i treba ohrabrivati dijete tijekom govora, kao i pokazati zanimanje za to o čemu dijete govori. Također je važna otvorena i jasna komunikacija kako bi djeca što bolje razumjela poruku (Petar, 2003, str. 120).

Dijalog može biti stvaran i uspješan razgovor samo uz razmišljanje i slušanje (Brajša, 1996, str. 32). Razgovor između djeteta i odgajatelja predstavlja razmišljanje o onome što smo od djeteta čuli, govorenje i slušanje djeteta te izgovaranje onoga o čemu se razmišlja, kao i onoga što se čuje (Brajša, 1996, str. 32).

Jasnu poruku čini uspješna poruka koja je upućena djetetu. Prije nego što izgovori poruku, odgojitelj treba o njoj razmisliti i izreći ono što je zamislio. To mora reći što jasnije kako bi sva djeca razumjela poruku (Petar, 2003, str. 155).

Komunikacija je vezana uz igru i igra je slobodna aktivnost u kojoj djeca mogu komunicirati na opušten i kreativan način. Obično je igra za dijete posebna jer ono eksperimentira, istražuje i upoznaje samog sebe. Dijete treba pohvaliti kada nešto dobro napravi dok se igra i cijelo ga vrijeme treba promatrati tijekom igre. Ono igrom nauči komunicirati, snalaziti se u nekim situacijama, kao što uči i govoriti. Igra je dobra za odgajatelje jer tako bolje upoznaju dijete i prepoznaju njihove strahove, ono što djeca vole i što ne vole. Vrlo je važno pustiti dijete da se igra koliko god ono želi, a ne ga prisiljavati da napusti igru. Odgojitelj bi trebao poticati slobodnu igru u vrtiću jer se tako djeca samostalno izražavaju (Duran, 2001, str. 275).

Odgajatelj ima ulogu da omogućuje djeci sudjelovanje u različitim procesima i interakcijama pomoću kojih će stjecati neka nova znanja. Oni podržavaju djecu u njihovim postupcima, ali kada imaju loše postupanje, moraju ih upozoriti.

5. KOMUNIKACIJA U IZVANREDNIM SITUACIJAMA

Odgajatelj bi trebao promatrati dijete na način da ih se dobro upozna i to je jako važno za djecu s posebnim potrebama. Trebali bi promatrati djetetov socijalni, kognitivni i jezični

razvoj. On bi trebao dijete slušati pažljivo i poticati dijete na razgovor (Kostelnik, M. J. i sur., 2002, str. 17).

Kada se radi o djetetu s posebnim potrebama, trebalo bi izgraditi dobre odnose s njihovim roditeljima jer oni mogu dati najvažnije informacije za dijete. Idealno bi bilo da je ta komunikacija stalna i otvorena (Kostelnik, M. J. i sur., 2002, str. 21).

Inkluzivni odgojitelji pokazuju da uvažavaju djecu i s njima ostvaruju brižan i topao odnos. Oni potiču djecu da se osjećaju kao da pripadaju toj zajednici, te dolazi do socijalnog razvoja, uzajamne podrške, zajedničkog razumijevanja i zajedništva. Ovakav odgojitelj ima ulogu da redovito komunicira s obitelji o njihovom učenju i razvoju.

Jedna je od bitnih uloga odgajatelja da mogućnosti i sposobnosti procjenjuje u odnosu na odgojne grupe i na svako dijete u grupama. Odgojitelji uvažavaju individualne razlike među djecom dok promoviraju programe svog rada u cijelosti. Postoji integracija i inkluzija u odgojnom obrazovanju i njihova temeljna razlika je ta što inkluzija ima u središtu obrazovni sustav, a integracija ima dijete s posebnom potrebama u središtu. Smještaj djeteta s posebnim potrebama u redovnoj instituciji odnosi se na integraciju, a inkluzija se odnosi na promjenu sredine u odgojno-obrazovnom procesu (Cerić, 2004, str. 91).

Integracija ima cilj da dijete s posebnim potrebama dobije u skladu sa svojim potrebama i individualnim sposobnostima odgovarajuće obrazovanje. Sva su djeca jednaka, pa su i pravila jednaka za svu djecu i moraju se među njima poštivati individualne razlike. Za sve mora biti državno obrazovanje besplatno i šira socijalna integracija trebala bi biti stavljena u središte (Lovreković, 2017, str. 15).

Integracija je dobra jer su djeca manje izolirana, tj. osjećaju se prihvaćeno, a djeca s poteškoćama uključuju se u redovne aktivnosti i imaju u ustanovama priliku da čitaju u knjižnicama. Ponekad integracija i nije dobra jer je infrastruktura neprikladna, odgojitelji nemaju dovoljno znanja i iskustva za takvu djecu ili su previše privrženi takvoj djeci, pri čemu ostale zanemare (Lovreković, 2017, str. 16).

Odgojitelji imaju ulogu u provođenju programa i kreiranju koji će u ranoj i predškolskoj dobi odgovoriti na sva pitanja i potrebe djece. Oni moraju također dokazati kako su njihovi programi kvalitetni i učinkoviti (Jackson i sur., 2009, str. 427).

Uloga je i obveza odgojitelja predškolske djece da budu u mogućnosti demonstrirati djeci znanja i vještine odgajanja. Naglasak je na djeci s posebnim potrebama. U to su uključene

kompetencije odgojitelja za učinkovito vođenje djece, djetetovo ponašanje koje se treba pozitivno podržavati i savjetovanje (De Vore i Russell, 2007, 193).

Dužnost je odgojitelja prema djetetu koje ima govorne poremećaje da provodi s njima aktivnosti i igre kojima će razvijati aspekte govora. Prema takvom djetetu treba se odnositi s razumijevanjem i uvažavanjem (Jackson i sur., 2009, str. 431). Djelovanje je odgojitelja odgojno-obrazovno i to na način da utječe na razvoj samopouzdanja i motivacije.

Situacija kada dijete proživi stres može dovesti do nekih psihičkih problema. Odgojitelj treba takvo dijete potaknuti da se suoči s teškoćama i da tako napreduje svaki dan (Lantieri, 2009, str. 8).

Kod djece s autističnim poremećajem može se vidjeti da dijete plače kada je gladno i na taj način izražava svoju potrebu. Naprimjer, takvo dijete može i ne komunicirati uopće. Treba ga naučiti kako se komunicira i za svaku daljnju komunikaciju ga nagraditi (Kostelnik i sur., 2002, str. 139).

Odgojitelji bi trebali, kada se radi o djeci s autizmom, spriječiti negativne stavove i stereotipe, te takvu djecu prikazati kao jednaku. Takvoj djeci treba dopustiti da se sama izražavaju, da govore o svojim mislima i osjećajima te da istražuju. Potrebno ih je odgajati od rane dobi s adekvatnim tretmanom i postupcima jer u suprotnom osoba može u cjelini intelektualno propasti (Kostelnik i sur., 2002, str. 141).

Postoje razne vrste terapija i pristupa djeci s posebnim potrebama. Jedna je od njih *pet* terapija. Najčešće se za ovu vrstu terapije uzima terapijski pas jer dijete opušta, djeluje smirujuće i oslobađa dijete od napetosti. Također, imamo i *art* terapiju koja se najčešće koristi zbog neke obiteljske traume ili poteškoća u psihosocijalnom funkcioniranju. Dijete pomoću crteža iskazuje kako se osjeća, koliko ga boli neka situacija i prikazuje koliko ga je strah. Nije uopće važno crta li dijete dobro, nego je važnije radi li to smireno ili nervozno. Lutka se koristi kao *drama* terapija i s njom djeca rado započinju razgovor. Cilj je da se dijete osjeća slobodno dok govori kako se osjeća. Imamo i terapiju plesom, glazbom ili igrom koja je dobra za liječenje psihomatskih simptoma. Ona se provodi u parovima, individualno ili u grupama. Djeca se tako slobodnije izražavaju i kontroliraju svoje osjećaje.

Odgojitelj bi trebao djeci koja imaju oštećen vid pomoći tako da imaju mogućnost taktilnog osjeta odnosno da dožive miris, zvuk, površinu, strukturu i veličinu. Također se na njihovu odjeću treba staviti neki taktilni znak, kako im se može pomoći pri odijevanju.

Posebna pažnja mora se obratiti na pomoć djetetu u traženju predmeta u sobi (Levandovski i Teodorović, 1996, str. 79).

Odgajatelj s djetetom provodi više vremena nego roditelji i mora pokazati djeci s teškoćama da su dobrodošli u nekoj skupini i da tu pripadaju. Također im moraju pokazati kako ih poštuju i da su slobodni u toj skupini, kao i ostala djeca. Višestruka je uloga odgajatelja u radu s djecom s teškoćama. Odgojitelj je osoba koja toj djeci pruža emocionalnu potporu i učenje putem različitih aktivnosti u kojima se mogu igrati i razvijati.

Odgojitelj bi trebao razumjeti emocionalni i socijalni razvoj za rad s djecom s teškoćama. Također bi trebao imati određene komunikacijske vještine u odnosu s djecom i drugima. Odgojitelj bi individualne razlike trebao razumjeti u učenju (Bouillet, 2010, str. 224).

Odgojitelj bi trebao osigurati sredinu koja bi djetetu bila emocionalno i socijalno okruženje jer bi tako dijete steklo osjećaj samopouzdanja i popravilo sliku o sebi (Mikas i sur., 2012, str. 210).

Uspostavljanje pozitivnih odnosa među vršnjacima u skupini primarna je zadaća u radu s djecom s teškoćama. Izvan vrtića odvija se rehabilitacija. Također se treba uključiti i treći odgajatelj u svakoj skupini u kojoj je dijete s teškoćama u razvoju uključeno.

6. COVID-19 PANDEMIJA I MJERE

Covid-19 bolest je povezana s koronavirusom-2 (Sars-CoV2) koji izaziva teški akutni respiratorni sindrom. Prvi slučajevi zabilježeni su krajem 2019. godine, a Svjetska znanstvena organizacija (SZO) 11. ožujka 2020. proglasila je pandemiju. Budući da se virus uglavnom prenosi kapljičnim putem prilikom kihanja, kašljanja i interakcije s drugima u neposrednoj blizini, propisane su mjere zaštite.

U tjednu nakon proglašenja pandemije u skladu s preporukama Nacionalnog stožera za civilnu zaštitu donesena je odluka o privremenom zatvaranju vrtića. Nakon povratka u skupine predškolske ustanove dobile su upute za sprječavanje i suzbijanje epidemije Covid-19 koje su bile dužne provoditi.

Budući da su se preporuke Stožera i propisane mjere ažurirale ovisno o situaciji i da su još uvijek na snazi, u nastavku rada nalazi se prikaz dijela dokumenta preuzetog sa službene stranice Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ) s trenutno propisanim mjerama koje se odnose na odvijanje komunikacije odgojitelja i djece.

Slika 2.

Namjena

**Hrvatski zavod za javno zdravstvo
i
Ministarstvo znanosti i obrazovanja**
Zagreb, 24. 08. 2020.

UPUTE ZA SPRJEČAVANJE I SUZBIJANJE EPIDEMIJE COVID-19 VEZANO ZA RAD PREDŠKOLSKIH USTANOVA, OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA U ŠKOLSKOJ GODINI 2020./2021.

Namjena

Ove upute odnose se na rad ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (dalje u tekstu: vrtić) te ustanova osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (dalje u tekstu: škola).

Rad u dječjem vrtiću i školi (dalje u tekstu: ustanova) u sadašnjim epidemiološkim uvjetima, uz poštovanje ovih uputa, smatra se jednako sigurnim za djecu/učenike i zaposlenike kao i rad od kuće, odnosno ostanak kod kuće kada nisu na snazi mjere potpunog zatvaranja.

Mogućnosti provedbe. Svaka ustanova, ukoliko ima uvjete za to, dužna je provoditi sve preporuke, ukoliko ne, dužna ih je prilagoditi uvjetima rada u ustanovi.

Upoznavanje s uputama. Važno je da roditelji/skrbnici (u daljnjem tekstu: roditelj) i djelatnici budu na vrijeme upoznati s ovim uputama. Telefonom ili na drugi primjeren način ustanova

Slika 3.

Temeljne odredbe

Temeljne odredbe

U svim objektima važno je provoditi i poštovati opće mjere sprječavanja širenja zaraze.

Fizičko udaljavanje. Rad ustanove neophodno je organizirati na način da se osigura koliko je moguće socijalno distanciranje (fizički razmak).

Neophodno je poticati fizički razmak, kao i pojačanu osobnu higijenu djece/učenika. Ipak, treba očekivati da će kod djece mlađe dobi (rana i predškolska dob i niži razredi osnovne škole) biti određenih odstupanja u provedbi uslijed specifičnosti i potreba pojedinih odgojno-obrazovnih procesa, njege djeteta te razvojnih značajki pojedinih dobi kao što su:

- istraživanje prostora i predmeta koji okružuju dijete (u određenoj dobi stavljanje u usta ruku i predmeta),
- znatiželja u odnosu na druge osobe/drugu djecu,
- motorička nespretnost i nedoraslost,
- potreba za kretanjem.

Slika 4.

Organizacija rada s djecom/učenicima

Organizacija rada s djecom/učenicima. Boravak u vrtićima i školama preporučljivo je organizirati na sljedeći način:

- u odgojno-obrazovni rad neophodno je uključiti svu djecu/učenike
- kod osnivanja novih odgojno-obrazovnih skupina/razrednih odjela (primjerice 1. razred OŠ i 1. razred SŠ te uvijek kada je to moguće) predlaže se osnovati odgojno-obrazovnu skupinu/razredni odjel približno jednake veličine (sukladno važećim propisima) te sa što manjim brojem djece/učenika
- kod većih odgojno-obrazovnih skupina/razrednih odjela treba razmotriti mogućnost organiziranja rada u odgovarajućoj prostoriji veće površine
- u slučaju potrebe povećanja broja odgojno-obrazovnih skupina u vrtiću, ravnatelj je dužan obratiti se osnivaču radi pronalaženja odgovarajućega prostora te u skladu s propisima od nadležnog ministarstva zatražiti odobrenje za rad u promijenjenim uvjetima
- u slučaju nedovoljnog broja učionica (prostorija), ravnatelj škole dužan je obratiti se osnivaču radi pronalaženja odgovarajućega prostora te u skladu s propisima od nadležnog ministarstva zatražiti odobrenje za rad u promijenjenim uvjetima
- za pomoć u rješavanju specifičnih organizacijskih pitanja pojedinih okruženja vezanih uz razvoj epidemiološke situacije, ustanova se treba javiti nadležnom Stožeru civilne zaštite.

Koliko god je to moguće, neophodno je smanjiti fizički kontakt (bliski kontakt):

- djece/učenika i odgojitelja/učitelja/nastavnika iz jedne odgojno-obrazovne skupine/razrednog odjela s djecom/učenicima i odgojiteljima/nastavnicima drugih skupina/razrednih odjela
- roditelja djece/učenika i djelatnika ustanove
- kod putovanja u/iz ustanove
- prilikom ulaska i izlaska iz ustanove
- tijekom cjelokupnog boravka u ustanovi.

Svaka odgojno-obrazovna skupina/razredni odjel boravi u jednoj prostoriji (učenici ne mijenjaju učionicu niti u predmetnoj nastavi).

Preporučuje se u svakoj pojedinoj ustanovi kada je god to nužno i moguće kako bi se osigurala što veća socijalna distanca sljedeće:

- tijekom radnoga dana smanjiti koliko je moguće broj učitelja/nastavnika/djelatnika (npr. izvođenjem nastave u dvosat/trosatu ili izvođenjem nastave u jednom tjednu, pri čemu se nastava određenoga nastavnog predmeta drugi tjedan ne održava za učenike toga razrednog odjela)
- za škole koje su do sada radile u jednoj smjeni, rad u dvije smjene (to se ne odnosi na škole s vrlo malim brojem učenika u odnosu na prostorne mogućnosti škole, kao i one koje mogu osigurati preporučenu socijalnu distancu)
- na početku ili na kraju svake smjene potrebno je svakodnevno primjereno čišćenje prostorija sukladno uputama (vidjeti na kraju dokumenta)

Slika 5.

Organizacija rada s djecom/učenicima

- ako je moguće potrebno je organizirati nastavu na način da ona za sve učenike ne počinje i ne završava u isto vrijeme (npr. izraditi protokol početka i završetka nastave, kao i odmora za razredne odjele s razmakom od 15 minuta ili 30 minuta između odjela) kako bi se rasteretio javni prijevoz, omogućio ograničen broj učenika u organiziranom prijevozu te smanjilo grupiranje učenika prilikom ulaska i izlaska iz škole, kao i kod pranja ruku u toaletu prije početka nastave; navedeno je potrebno organizirati na način da se uvažavaju objektivne okolnosti u dolasku i odlasku pojedinih učenika putnika u školu u najboljem interesu učenika (primjerice potrebno je uvažiti postojanje ograničenog broja autobusnih linija zbog čega pojedini učenici mogu doći u školu samo u određeno vrijeme i sl.). Gdje god je to moguće, osnivač ili drugi organizator prijevoza treba osigurati povećan broj vozila i veću frekvenciju vožnje u javnom prijevozu i organiziranom prijevozu učenika
- organizirati odmore u različito vrijeme, odnosno ukinuti školsko zvono, na način da učenici ne dolaze u kontakt s učenicima iz drugih razrednih odjela te se kreću izvan učionice samo koliko je nužno
- izbjegavati fizički kontakt djece i učenika iz različitih odgojno-obrazovnih skupina/razrednih odjela u dječjim vrtićima pri izvođenju kraćih programa s djecom predškolske dobi te u školama tijekom izvođenja izborne nastave, nastave stranih jezika, fakultativne nastave, dodatne i dopunske nastave, programa produženog boravka, programa produženog stručnog postupka, nastave jezika i kulture nacionalnih manjina po Modelu C, pripremne i dopunske nastave hrvatskoga jezika za djecu koja ne znaju ili nedovoljno znaju hrvatski jezik i slično.
- Vezano za zajedničke prostorije preporučuje se:
 - prolazak skratiti na minimum
 - da u vremenu prolaska djece/učenika i odgojitelja/učitelja/nastavnika iz jedne odgojno-obrazovne skupine/razrednoga odjela tim prostorijama, druge skupine/odjeli ne prolaze
 - da djeca i učenici prilikom prolaska nepotrebno ne dodiruju površine ili predmete
 - da djeca i učenici prolaze po najkraćoj mogućoj unaprijed utvrđenoj/označenoj ruti kretanja (primjerice od ulaza do sobe/učionice, pri čemu je potrebno unaprijed utvrditi/označiti rutu kretanja)
 - ako je moguće kroz hodnike organizirati kretanje u jednom smjeru ili označiti put kretanja
- odgojitelj/učitelj/nastavnik s djecom/učenicima provodi što je moguće više vremena na otvorenom (npr. izvođenje nastave na otvorenom)

Slika 6.

Organizacija prostora

Organizacija prostora

Preporučene značajke prostorije u kojoj boravi jedna odgojno-obrazovna skupina djece/učenika jednog razrednog odjela:

- prostorija što veće površine i visine, prozirna i osunčana (odgovarajući izvor dnevnog svjetla)
- prostorija je vratima odvojena od prostorija u kojima borave druge skupine
- prostorija se može dobro provjetriti vanjskim zrakom
- prehranu organizirati u prostoriji u kojoj borave djeca/učenici na način da se hrana unaprijed podijeli u porcije ili kao pakirane obroke
- prehranu je iznimno moguće organizirati u blagovaonici (preporučuje se pridržavanje preporuka za ugostiteljske objekte, vidjeti na kraju dokumenta, uz naznaku da razmak između djece/učenika treba biti dva metra ili najveći moguć s obzirom na broj djece/učenika i veličinu blagovaonice; moguće je postavljanje pregrade na stolovima između djece/učenika
- preporučuje se da se boravak u blagovaonici, sportskoj dvorani, knjižnici i drugim zajedničkim prostorijama organizira po skupinama, po mogućnosti da se jasno na vidnom mjestu naznači maksimalan broj osoba koje u isto vrijeme mogu boraviti u tim prostorima
- izbjegava se ulazak drugih osoba (primjerice zbog čišćenja, popravka ili donošenja hrane) u prostoriju sve dok djeca/učenici borave u njoj
- korištenje toaleta treba organizirati na način da se jasno odredi i na vratima naznači maksimalan broj korisnika, označi mjesto za red (po mogućnosti vani), put kretanja i

Slika 7.

Maske za lice

Maske za lice

Maske su obavezne u sljedećim situacijama (mogu se koristiti platnene maske osim pod točkom 1.):

1. medicinske maske i viziri su potrebni odgojiteljima/učiteljima/nastavnicima samo ako dijete/učenik razvije znakove bolesti tijekom boravka u ustanovi, dok je oboljelom djetetu/učeniku potrebno osigurati masku (ako narušeno zdravstveno stanje djeteta/učenika omogućuje nošenje maske). U tom slučaju se to dijete/učenik/ izolira u zasebnoj prostoriji dok po njega ne dođe roditelj/staratelj, a odgojitelj/učitelj/nastavnik koji nadzire dijete/učenika treba koristiti vizir, masku i jednokratnu pregaču. Po odlasku djeteta iz dječjega vrtića, odnosno učenika iz škole, dezinficira se prostorija u kojoj je dijete/učenik bilo izoliran/o, zaštitna oprema se zbrinjava na odgovarajući način, a ruke se

operu vodom i sapunom ili dezinficiraju, s time da se prednost daje pranju ruku vodom i sapunom. Unaprijed je potrebno odrediti prostor za izolaciju bolesnog djeteta/učenika te odgojno-obrazovnog radnika koji će biti s njim do dolaska roditelja

2. kod potrebe za intimnom njegom djeteta/učenika
 3. kod komunikacije djelatnika (iako se preporučuje komunikacija između djelatnika prvenstveno na daljinu)
 4. za roditelje i druge osobe kada je njihov ulazak u ustanovu nužan (preporučuje se da se roditeljski sastanci održavaju prvenstveno na daljinu)
 5. u javnom prijevozu, uključujući organizirani prijevoz
 6. za učitelje i nastavnike koji provode nastavu u kući učenika
 7. za pomoćnike u nastavi, njegovatelje i zdravstvene radnike u ustanovama s posebnim programima za učenike s teškoćama u razvoju
 8. za trećeg odgojitelja u predškolskoj ustanovi koji obavlja poslove pomoćnika djetetu s teškoćama u razvoju, pomoćnoga djelatnika za njegu, skrb i pratnju djeteta rane i predškolske dobi te zdravstvenu voditeljicu
 9. učenicima od 5. razreda OŠ nadalje, učiteljima predmetne nastave/nastavnicima te stručnim suradnicima, ako se radi o ustanovi u kojoj je razmak u učionicama između svih osoba (učenika, nastavnika i dr.) manji od 1,5 m*
 10. učenicima i nastavnicima srednjih škola ako se radi o ustanovi u kojoj je razmak u učionicama između svih osoba (učenika, nastavnika i dr.) manji od približno 2 m*
- *u slučaju povoljne epidemiološke situacije nadležni lokalni stožer, na prijedlog ustanove i suglasnost osnivača, može odlučiti da za pojedinu školu učenici ne moraju nositi maske te da nastavnici u učionici ne trebaju nositi masku iako je razmak manji od navedenog, kao i obavezu nošenja maski čak i kod navedenih razmaka u učionici u slučaju nepovoljne epidemiološke situacije.
11. učiteljima ostalih predmeta u razrednoj nastavi
 12. odgojiteljima/učiteljima/nastavnicima i svim drugim djelatnicima škole kod prolaska hodnikom i sl.
 13. učiteljima predmetne nastave/nastavnicima te stručnim suradnicima i drugim djelatnicima škole u vrijeme kontakata s odraslim osobama.

Maske se preporučuju svim drugim djelatnicima škole s kroničnim bolestima koje mogu dovesti do težih oblika bolesti COVID-19 ako im zdravstveno stanje omogućuje nošenje maske.

Ako se maske nose u ovim ustanovama, neophodno ih je nositi pravilno na način da cijelo vrijeme prekrivaju nos i usta.

Djeca rane i predškolske dobi, učenici do četvrtog razreda osnovne škole (uključujući četvrti razred), kao i učenici s teškoćama u razvoju koji svladavaju posebne programe, ne nose zaštitne maske.

7. DIGITALNI ALATI

Sa sigurnošću možemo tvrditi da su digitalni mediji najrasprostranjenije sredstvo komuniciranja današnjice. Oni, prije svega, predstavljaju spoj tehnologije s komunikacijskom platformom koja omogućuje interakciju. Interaktivnost, inovativnost i spoj raznih multimedijских alata ključni su pojmovi digitalnih medija, ali i interneta koji je sastavni dio života današnjice (Mučalo i Šop, 2008).

„Novi mediji su omogućili interaktivnost - oni nude mogućnost stvaranja interaktivnih programa i kreiranje informacija za specifičnu publiku“ (Kukić, 2019, str. 108).

Korištenje novih medija omogućilo je personalizaciju informacije, odnosno iskreirane informacije, tj. personalizirane, koje su upućene korisniku, a mogu biti upućene bilo kada, u bilo kojem vremenskom periodu i na bilo koji način kako je namijenio autor te poruke.

Upravo je sve prethodno navedeno prednost novih medija koji danas čine srž svakog obavljanja posla i njegovog izvršenja. Takav razvoj medija omogućio je sasvim novi pristup poslovnom svijetu, obrazovanju i učenju, pa tako i pedagogiji. Provedba samog odgoja i obrazovanja danas temelji se na primjeni postignutih tehnoloških dostignuća, razvojem interneta i drugih komunikacijskih oblika.

Najčešće korištene društvene mreže unutar novih medija su:

1. *Facebook*
2. *Instagram*
3. *WhatsApp*
4. *Youtube*

7.1. *Facebook*

Osnivanjem društvene mreže *Facebook*, prvenstveno namijenjene lakšoj komunikaciji studenata s Harvarda, Mark Zuckerberg 2004. godine učinio je revoluciju u međusobnoj komunikaciji među ljudima. S godinama *Facebook* je postao sredstvo koje se koristi u različitim područjima, uključujući i odgojno-obrazovni sustav. Budući da je to društvena mreža koja uključuje preko 2 milijarde korisnika koji aktivno objavljuju, komentiraju i dijele

objave, informacije brže cirkuliraju i na taj se način automatski stvaraju nove grupe koje su specifične po svojim temama; koje naravno budu korisne svakom roditelju, djeci i sl.

Facebook je omogućio objavljivanje raznih videoisječaka, članaka i fotografija na temelju kojih su roditelji mogli biti upoznati i aktivirani u odgoju svoje djece. Upravo su iz toga razloga razne odgojno-obrazovne organizacije odabrale *Facebook* kao jedno od sredstava rada radi poboljšanja vlastitog poslovanja. Osim toga, na *Facebooku* korisnici imaju mogućnost komentiranja objava i u nekim slučajevima ocjenjivanja objava čime se dobije povratna informacija roditelja.

Slika 8.

Facebook

Napomena: preuzeto s www.smartenergydecisions.com, 12. 8. 2021.

7.2. Instagram

Kreiran prvenstveno radi objavljivanja fotografija, *Instagram* je nakon samo dvije godine, točnije 2012., pripao vlasništvu *Facebooka* zbog dobrog potencijala za sve veći broj korisnika. Upravo je vizualna percepcija primarna pri stvaranju prvoga dojma koji je danas izrazito bitan. Takav koncept rada potiče razne organizacija da ulažu u dizajn i način predstavljanja vlastitog rada, što je postalo jednom od primarnih poslovnih strategija. Pod zajedničkim vlasništvom, *Facebook* i *Instagram* međusobno su povezani jer se informacije vrlo jednostavno prebacuju s jedna društvene mreže na drugu. Nadalje, sve veću ulogu imaju utjecajnici, popularnije zvani *influenceri*, kojima je primarni posao reklamiranje proizvoda i usluga zbog čega ih poslovne organizacije često angažiraju radi njihove popularizacije.

Slika 9.

Instagram

Napomena: preuzeto s www.ultra.ba/instagram-bi-mogao-konacno-uvesti-dm-za-desktop, 12. 8. 2021.

7.3. WhatsApp

Jednu od najpopularnijih aplikacija za razmjenu informacija i poruka čini *WhatsApp*. *WhatsApp* je u kratkom periodu „skupio“ milijune i milijune korisnika koji su prepoznali njegovu prednost, a to je jeftinost i brzina. S vremenom, *WhatsApp* se modelirao i omogućio je razmjenu multimedijskog sadržaja, snimanja glasovne poruke i slično, što u ovom slučaju predstavlja lakšu dostupnost i bržu komunikaciju roditelja i odgajatelja.

Slika 10.

WhatsApp

Napomena: preuzeto s www.wccftech.com, 12. 8. 2021.

7.4. Youtube

Uz fotografije i objave s prethodno navedenih društvenih mreža, veoma je popularan *Youtube*, osnovan 2005., koji funkcionira objavom videozapisa. Razne poslovne organizacije služe se snimanjem videoisječaka čime žele približiti svoj način rada drugoj publici. Na ovakav način, roditelji i odgajatelji mogu se poslužiti raznim primjerima za nove metode rada s djecom i gledanja raznih videa koji im mogu pomoći u odgoju.

Slika 11.

Youtube

Napomena: preuzeto s www.atletskiklubagram.hr, 12. 8. 2021.

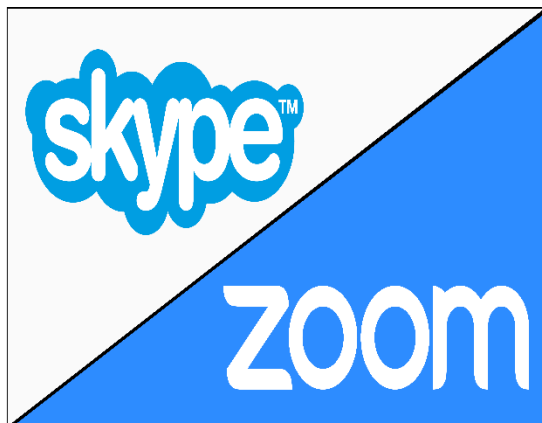
7.5. Zoom/Skype

Također, danas u poslovanju veliku ulogu imaju aplikacije poput *Zoom* platforme, *Vibera* ili *Skypea*, koji olakšavaju prijenos informacija i poruka, posebice u odgojno-obrazovnom sustavu gdje je odgajateljima olakšan način prijenosa znanja, informacija, ali i održavanje sastanaka. U prilog tome idu i organizirani *online meetinzi* koji se mogu provesti kroz razgovor, ali i obavljanjem raznih aktivnosti poput čitanja, crtanja i odrađivanje tjelovježbi.

S obzirom na to da se unazad nekoliko mjeseci nalazimo u epidemiološkoj kriznoj situaciji, novi mediji su se iskazali strateški najpovoljnijim medijem koji se koristi svakodnevno u mnogim aspektima poslovanja. Omogućili su komunikaciju na daljinu i zamijenili fizičke susrete digitalnim u punoj snazi svog potencijala. Dokaz su da tehnološkom modernizacijom odgojno-obrazovni sustavi prelaze granice i da su u mogućnostima potpune prilagodbe i adaptacije situacijama poput Covid-19 situacije.

Slika 12.

Zoom i Skype

Napomena: preuzeto s [zoom i skype - Bing images](#), 12. 8. 2021.

8. KOMUNIKACIJA ODGOJITELJA I DJECE PREDŠKOLSKE DOBI ZA VRIJEME COVID-19 PANDEMIJE (ANKETA)

8.1. Ciljevi i problemi istraživanja

Svrha je ovog diplomskog rada prikazati kako je pandemija Covid-19 utjecala i još uvijek utječe na komunikaciju odgojitelja i djece predškolske dobi. Cilj je ankete prikazati na koje se sve načine odgojitelji i djeca nose s preprekama uzrokovanih pandemijom.

8.2 Metode istraživanja

Anketa se sastoji od 14 pitanja. Na njih 8 traži se višestruki odgovor, 2 su pitanja linearnog mjerila i 4 pitanja otvorenog tipa (kratkog/dugog odgovora). Anketa je podijeljena na tri odjeljka. Prvi odjeljak čine pitanja općenitog tipa (od 1. do 3. pitanja), u drugom su odjeljku pitanja vezana uz komunikaciju s djecom u vrijeme kad su vrtići bili zatvoreni (od 4. do 10. pitanja), a pitanja iz trećeg odjeljka odnose se na komunikaciju s djecom u skupini uz poštivanje propisanih mjera (od 11. do 14. pitanja).

Pitanja postavljena u anketi:

1. Dob?
2. Godine staža?
3. Razina obrazovanja?

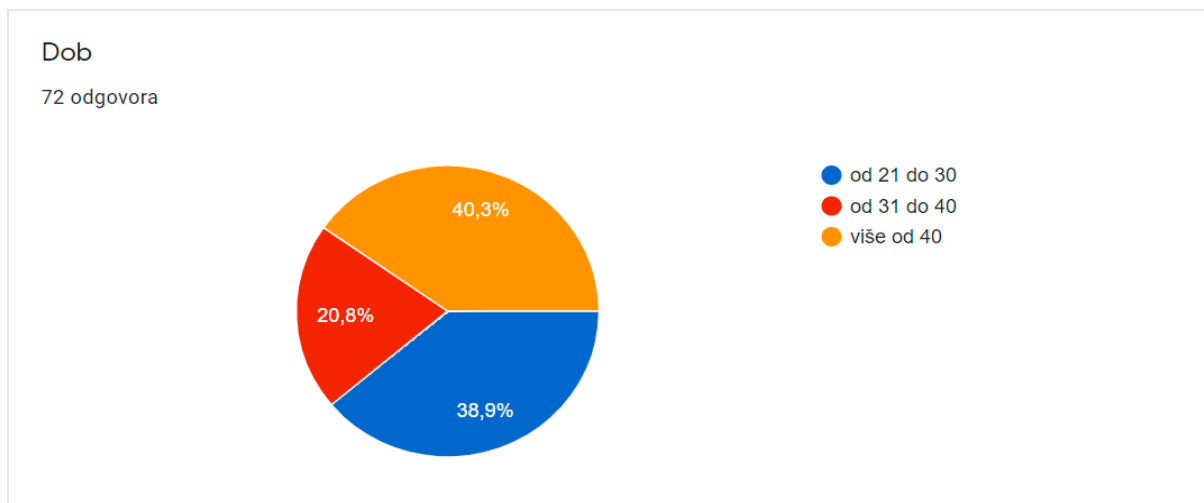
4. Jeste li ostvarivali odgojno-obrazovni rad s djecom iz skupine u vrijeme kada su vrtići bili zatvoreni?
5. U slučaju da je prethodni odgovor potvrđan, kojim ste se alatima koristili?
6. U slučaju da ste se služili nekim drugim alatima, navedite kojim.
7. Koliko ste često uspostavljali komunikaciju s roditeljima odnosno djecom radi ostvarenja odgojno-obrazovnog rada?
8. Kojim ste se poticajima služili tijekom takvog načina rada?
9. Jeste li dobivali povratne informacije o primjeni Vaših poticaja?
10. U slučaju da je prethodni odgovor potvrđan, koliko ste zadovoljni količinom povratnih informacija u Vašoj skupini?
11. Koliko su mjere utjecale na Vašu komunikaciju s djecom tijekom rada u skupini?
12. Koji su aspekt Vaše komunikacije s djecom mjere najviše otežale?
13. Na koji je način, prema Vašem mišljenju, pandemija utjecala na komunikaciju s djecom?
14. Na koji ste način rješavali problematiku otežane komunikacije s djecom u skupini?

8.3 Rezultati ankete i rasprava

1. Dob

Od ukupno 72 ispitanika, njih 38,9 % pripada dobnoj skupini od 21 do 30 godina, 20,8 % dobnoj skupini od 31 do 40 godina, a njih 40,3 % ima više od 40 godina.

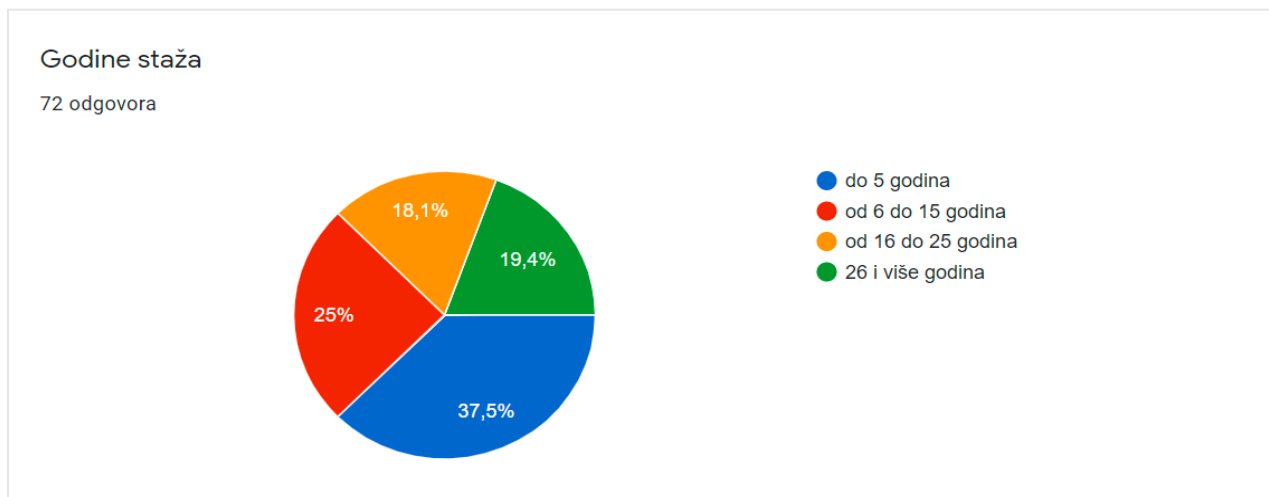
Slika 13.

2. Godine staža

Iz sljedećeg grafikona vidljivo je da 37,5 % ispitanika ima do 5 godina staža, 25 % ispitanika od 6 do 15 godina staža, 18,1 % od 16 do 25 godina i 19,4% ispitanika ima 26 i više godina staža.

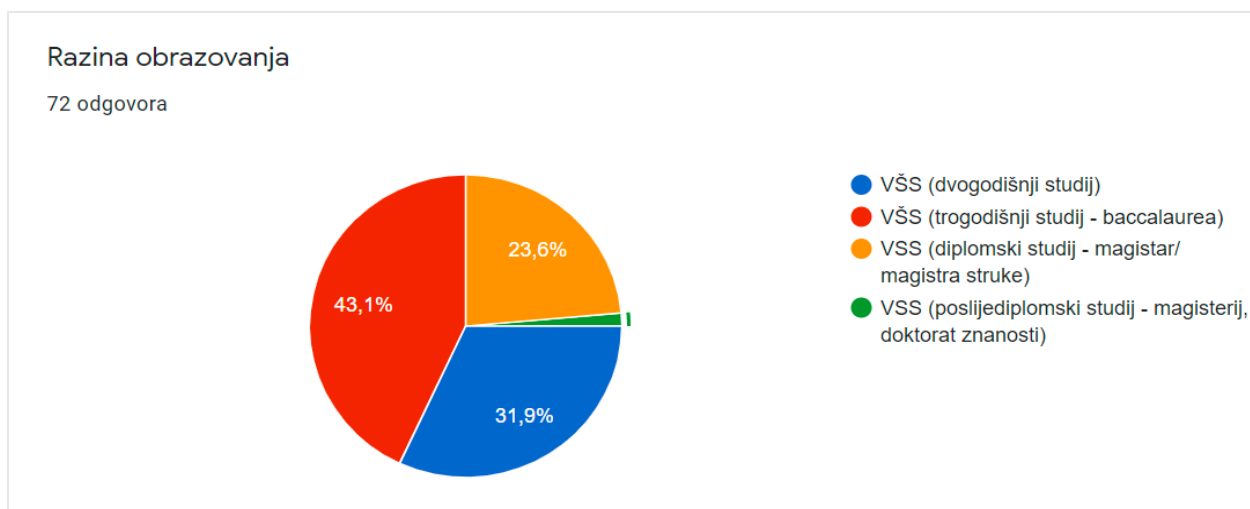
Slika 14.

3. Razina obrazovanja

Najveći broj ispitanika, točnije njih 43,1 %, steklo je VŠS (trogodišnji studij – baccalaurea). Njih 31,9 % ima VŠS (dvogodišnji studij), 23,6 % ispitanika ima VSS (diplomski studij – magistar/magistra struke), a 1,4 % ispitanika VSS (poslijediplomski studij).

Slika 15.

4. Jeste li ostvarivali odgojno – obrazovni rad s djecom iz skupine u vrijeme kada su vrtići bili zatvoreni?

Od 72 ispitanika, njih 83,3 % ostvarivalo je odgojno-obrazovni rad s djecom iz skupine u vrijeme kada su vrtići bili zatvoreni, a njih 16,7 % nije.

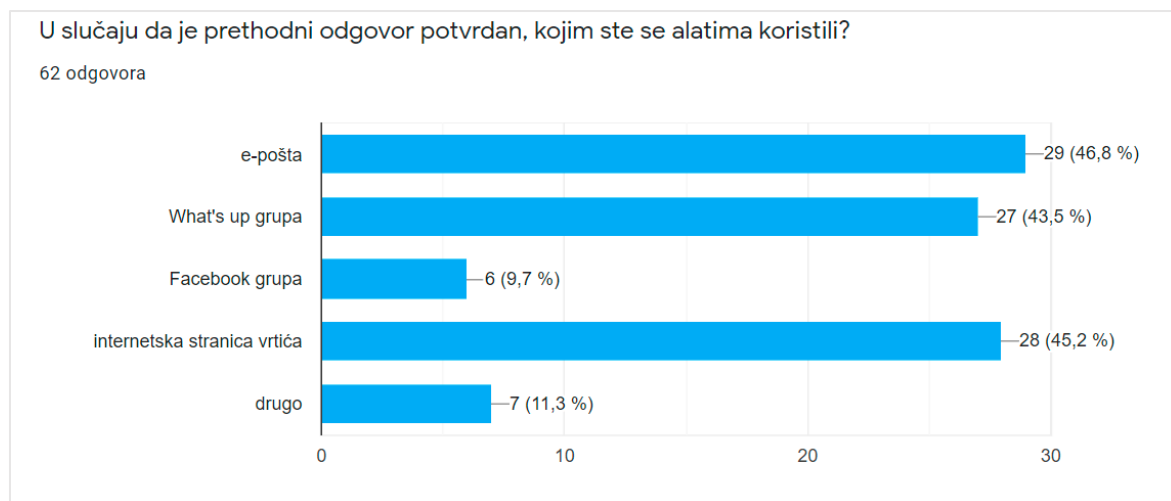
Slika 16.

5. U slučaju da je prethodni odgovor potvrđan, kojim ste se alatima koristili?

Na pitanje br. 5 traži se odgovor višestrukog odabira. Od ukupnog broja ispitanih, njih 46,8 % koristilo je e-poštu pri ostvarivanju odgojno-obrazovnog rada, njih 43,5 % *What's up* grupu, a 9,7 % ispitanika koristilo je *Facebook* grupu. Značajan postotak ispitanika, njih 45,2 %, koristilo je internetsku stranicu vrtića, a 11,3 % ispitanika odgovorilo je da su se koristili drugim alatima.

Slika 17.

6. U slučaju da ste se služili nekim drugim alatima, navedite kojima.

Ispitanici koji su na prethodno pitanje (br. 5) pružili odgovor *drugo* u odgovoru na ovo pitanje mogli su navesti ostale alate koje su koristili radi ostvarivanja odgojno-obrazovnog rada. Od drugih alata navode sljedeće: *Viber*, *Zoom* (čajanke ponedjeljkom), *Seesaw*, *Googleclass*.

Slika 18.

U slučaju da ste se služili nekim drugim alatima, navedite kojim.

9 odgovora

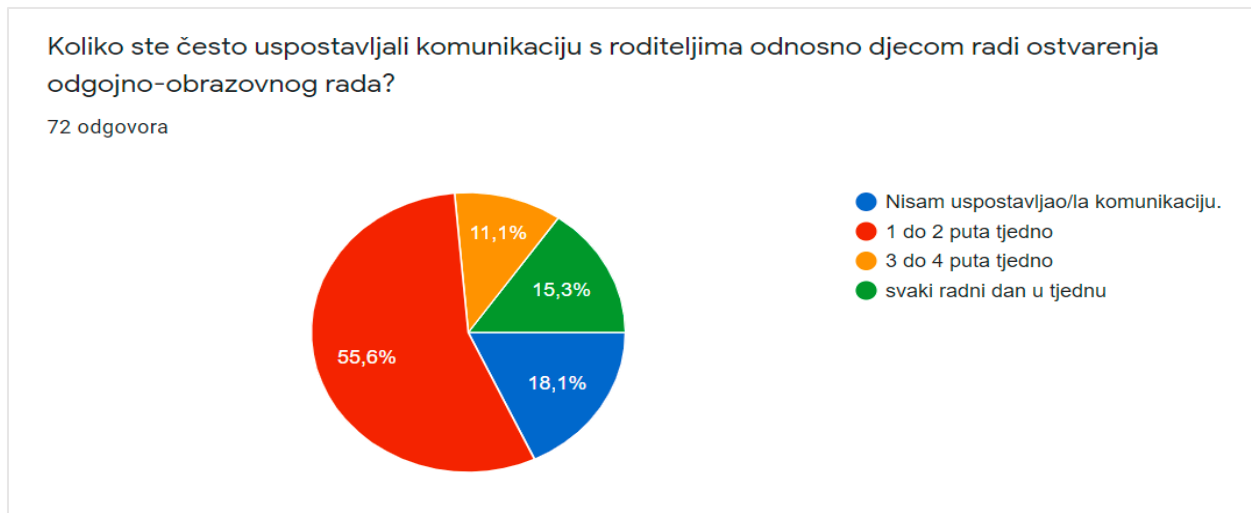
Viber grupa
Zoom-čajanke ponedjeljkom :)
Zoom, seesaw
Googleclass
Viber
Viber
Google classroom
/

Stoga, iz odgovora na ovo pitanje vidljivo je da su ispitanici najviše koristili *Viber*, a zatim *Zoom* i *Googleclass*.

7. Koliko ste često uspostavljali komunikaciju s roditeljima odnosno djecom radi ostvarenja odgojno-obrazovnog rada?

Od 72 ispitanika, njih 18,1 % navodi da nisu uspostavljali komunikaciju s djecom radi ostvarivanja odgojno-obrazovnog rada. Najveći dio ispitanika, točnije njih 55,6 %, uspostavljalo je komunikaciju 1 do 2 puta tjedno, 11,1 % ispitanika 3 do 4 puta tjedno i njih 15,3 % svaki radni dan u tjednu.

Slika 19.

8. Kojim ste se poticajima služili tijekom takvog načina rada?

Na navedeno se pitanje tražio odgovor otvorenog tipa. Ispitanici, točnije njih 47, navodili su poticaje koje su koristili prilikom uspostavljanja komunikacije s roditeljima radi ostvarivanja odgojno-obrazovnog rada. Uvidom u odgovore ispitanika jasno je vidljivo da su ispitanici koristili različite poticaje tijekom komuniciranja s roditeljima. Najčešće su koristili videopriloge putem kojih su im slali razne aktivnosti kao što su priče, tjelovježbe i druge aktivnosti uobičajene za svakodnevni odgojno-obrazovni rad. Iz odgovora se može zaključiti da je značajan dio ispitanika koristio neoblikovani materijal koji su imali kod kuće.

U nastavku se nalaze svi odgovori :

- Videi, online ideje za likovno-kreativne aktivnosti
- Snimanje videa (čitanje priča, tjelovježba, predstave)
- Vođena tjelovježba, slikovnice
- Video, priča, slike
- Razlicitim

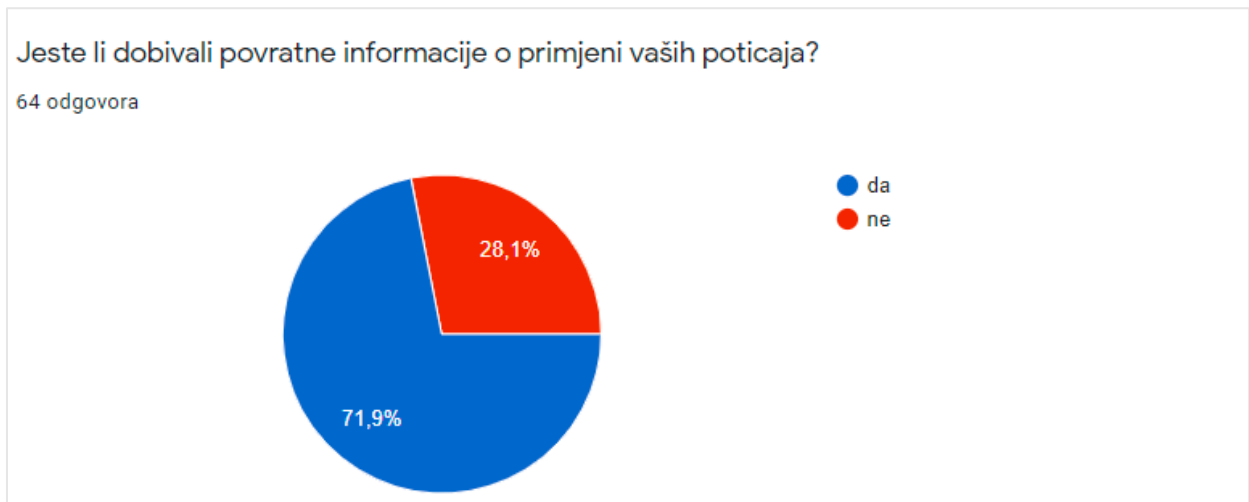
- Davali smo tjedne teme i prijedloge za različite aktivnosti koje roditelji mogu provoditi s djecom
- Prijedlog aktivnosti za naredni tjedan
- Informanjam o stanju
- Montessori na internet
- Teorija i vježbe
- Razni video materijali, pjesme, slikovnice, word dokumenti s uputama za aktivnosti
- Primjerima aktivnosti, fotografijama, videopozivima
- Audio- video zapisima, radnim listićima za program predškole
- slikovni materijali, YouTube , diktafon, fotografije
- Priroda ,okolina,..
- Raznim zadacima, likovnim aktivnostima, kvizovima i sl.
- Preporuke online aktivnosti (kazališnih predstava, priča, animiranih filmova); izrada zadataka za djecu u programu predškole (zagonetke i razne mozgalice)
- Ppt
- Objavljivanje dnevnih aktivnosti, tjedne pripreme i sklopovi aktivnosti po temama
- Sto sam nasla u stanu
- Štapne lutke, slikovnice, glazbeni instrumenti, kratke vježbe za razgibavanje
- Videozapisima, fotografijama, videopozivima, informacije o raznim virtualnim događajima
- Web materijali osmišljeni za moju skupinu objavljuvani na webu
- Nismo uopće radili s djecom
- Neoblikovani materijali
- GPR
- Slali smo im aktivnosti za taj dan kao po tjednom planu.
- Online pričama, snimanjem, montiranjem videa, pisanjem personaliziranih priča, razni pokusi (stvarima što sam imala doma-brasno, ulje, boje...)
- Kreativne radionice
- Video uratci, slike
- Strucna litetatura ideje sa internet
- Recitacije,priče ,pjesme,ples,likovni,tjelovježba...

- Whats up grupa (otvorenog tipa)
- Stavljale smo poticajne pjesmice,, recitacije,
- pricice (u slikama), rebusezagonetke...
- Web
- Raznovrsnim
- Skupina smo ranog učenja njemačkog jezika te sam sama snimala kratke filmiće, a potrebne materijale izrađivala od kolača i sl..., također radne zadatke , kvizove i igre kreirala preko aplikacije Kahoot, također slala prijedloge aktivnosti, i zanimljive sadržaje koje sam pronašla na youtubeu.
- Istraživanjem i poticajima iz okoline
- Igre riječima
- Verbalni - video pozivi, video zapisi, fotografije, podjela digitalnih materijala
- Slanje materijala, radnih zadataka, preporuke za roditelje koje slikovnice čitati, slanje kratkih priča, dramatizacija kratkih tekstova dječje pjesmice...
- VI izrađenim did sredstvima i idejama s pintresta
- Dostupni materijali roditeljima, recikliranje
- Radionice putem web-a.
- Svakakvim ;)
- Preporučla sam uobičajeno
- Videozapisima
- Čitanje slikovnice, scenske improvizacije

9. Jeste li dobivali povratne informacije o primjeni Vaših poticaja?

Od 64 ispitanika koji su odgovorili na navedeno pitanje, njih 71,9 % navelo je da su dobivali povratne informacije o primjeni njihovih poticaja, a njih 28,1 % pružilo je negativno.

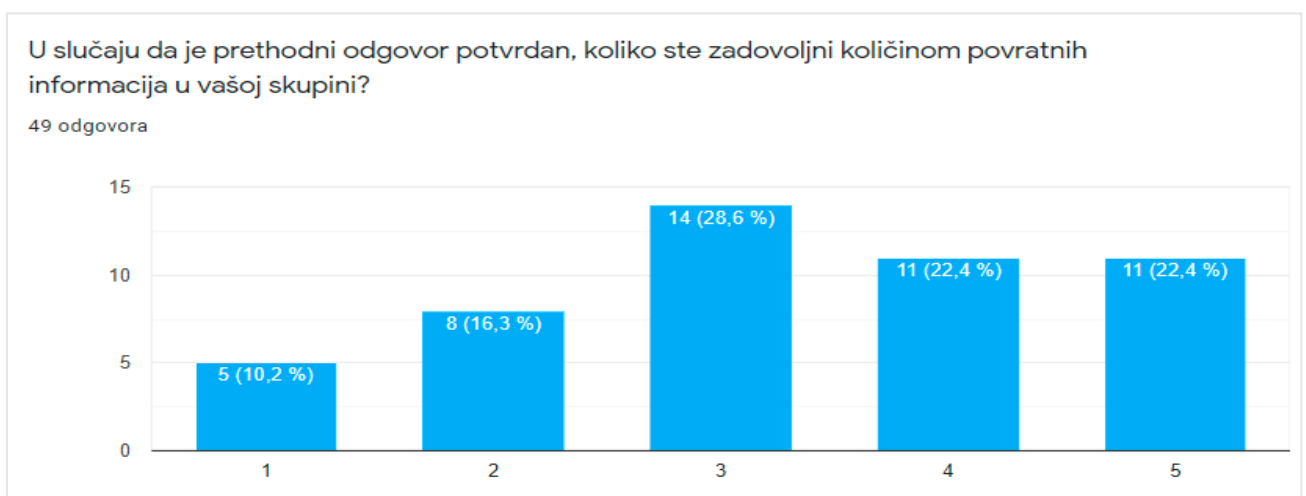
Slika 19.

10. U slučaju da je prethodni odgovor potvrđan, koliko ste zadovoljni količinom povratnih informacija u Vašoj skupini?

Od ukupnog broja ispitanika na navedeno pitanje odgovorilo je njih 49. Zahtijevao se odgovor linearnog mjerila odnosno ispitanici su morali označiti koliko su zadovoljni količinom povratnih informacija. Mogli su birati između ocjena 1 (nisam zadovoljan/a) i 5 (izrazito sam zadovoljan/a). Iz grafikona koji se nalazi u nastavku vidljivo je da je 10,2 % ispitanika količinu povratnih informacija ocijenilo ocjenom 1, njih 16,3 % svoje je zadovoljstvo količinom povratnih informacija ocijenilo ocjenom 2, 28,6 % ispitanika odabralo je ocjenu 3, njih 22,4 % ocjenu 4, a njih 22,4 % ocjenu 5.

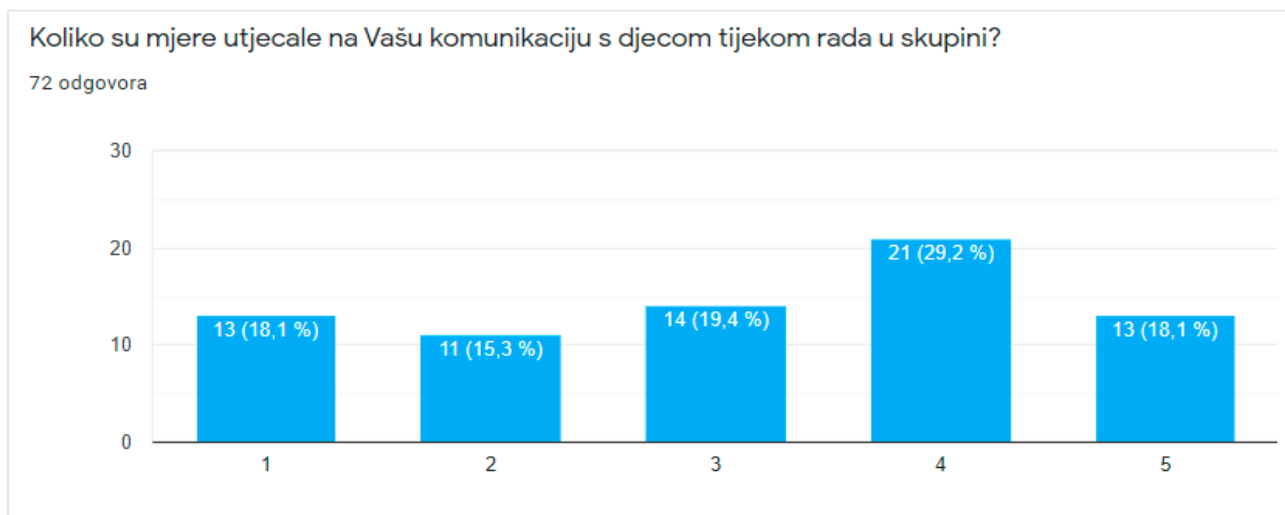
Slika 20.

11. Koliko su mjere utjecale na Vašu komunikaciju s djecom tijekom rada u skupini?

Na navedeno se pitanje, kao i na prethodno, tražio odgovor linearnog mjerila. Ispitanici su ocjenama od 1 (minimalno) do 5 (izrazito) nastojali procijeniti koliko su mjere utjecale na njihovu komunikaciju s djecom tijekom rada u skupinama. Njih 18,1 % utjecaju mjera na komunikaciju s djecom u skupini pridružilo je ocjenu 1, njih 15,3 % ocjenu 2, 19,4 % ispitanika ocjenu 3, njih 29,1 % ocjenu 4 i 18,1 % ispitanika ocjenu 5.

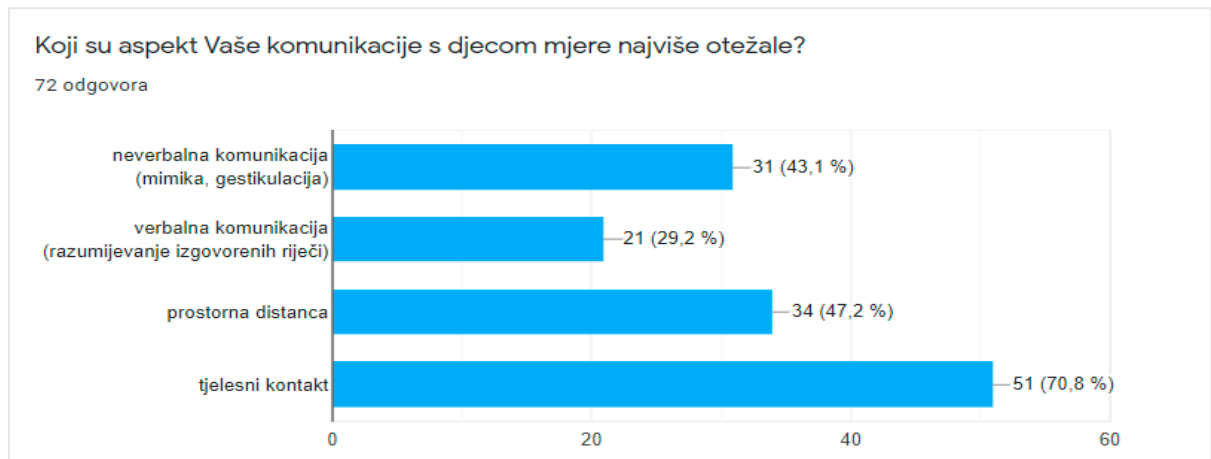
Slika 21.

12. Koji su aspekt Vaše komunikacije s djecom mjere najviše otežale?

Na navedeno pitanje pružao se odgovor višestrukog odabira. Ispitanici su trebali označiti koje su im aspekte komunikacije s djecom mjere najviše otežale. Iz grafikona je vidljivo da su mjere najviše utjecale na tjelesni kontakt (70,8 %), zatim na prostornu distancu (47,2 %), nešto manje na neverbalnu komunikaciju (43,1 %) i najmanje na verbalnu komunikaciju (29,2 %).

Slika 22.

13. Na koji je način, prema Vašem mišljenju, pandemija utjecala na komunikaciju s djecom?

Navedno je pitanje bilo otvorenog tipa. Ispitanici, točnije njih 72, izrazilo je svoje mišljenje o tome na koji je način pandemija utjecala na komunikaciju s djecom. Iz odgovora proizlazi da je 17 od 71 ispitanika navelo da pandemija nije utjecala ili je jako malo utjecala na rad s djecom. Ostatak ispitanika odgovorio je da su mjere utjecale na određene aspekte komunikacije od kojih su najviše otežale neverbalnu komunikaciju (osobitno mimiku) i verbalnu komunikaciju (teže razumijevanje izgovorenih riječi) zbog nošenja maski. Također, ističu da se kod djece javila određena doza zbunjenosti zbog nerazumijevanja situacije u kojoj su se našli što je utjecalo na socioemocionalni kontakt i manjak prisnosti.

U nastavku se nalaze svi odgovori:

- Nije utjecala
- Na negativan način
- Malo je otežala komunikaciju ali uspješno je bila provedena
- Nikako
- U početku je djeci bilo neobično da imamo maske ali su se brzo priviknuli. Prilikom traženja utjehe djeca su odmicala svoje lice od maske.
- Komunikacija je bila malo otežana, ali smo se više zblížili s obiteljima djece, svi su sudjelovali u aktivnostima.
- Ne znam
- Mislim da je najviše zbunila djecu, pogotovo onu mlađe vrtičke i jasličke dobi jer im je teško bilo predstaviti što se događa i zašto je to tako

- Nije utjecaja
- Nemogućnost neverbalne komunikacije
- Više je utjecala na psihu djece jer nisu mogli razumjeti zašto i do kada ćemo se morati držati mjera
- Najviše je otežana ne verbalna komunikacija s djecom
- Nisam imala osjećaj povratne refleksije
- Nije
- Za vrijeme lock downa drastično je utjecala na komunikaciju radi slabih mogućnosti dtupanja u kontakt. Roditelji su bili zauzeti s online nastavom i poslom te su vrlo rijetko nalazili vremena za komunikaciju s odgojiteljima.
- Najviše na neverbalnu komunikaciju, teže razumijevanje izgovorenih riječi odgajatelja
- Nije utjecala značajno osim na izbjegavanje fizičkog kontakta
- nije u velikoj mjeri utjecala
- Onemogućen fizički kontak
- Nijedan, komunikacija je bila kao u vrijeme bez pandemije.
- Ne odazivaju se ,ne shvacaju da su riječi upućene njima ,ne prate pogledom,oni puno tog očitaju s lica,sto sad nije bilo moguće
- S djecom nikako, u radu s djecom nismo morali koristiti maske stoga smo radili kao i prije.
- Smatram da je tijekom pandemije najviše narušena autentičnost komunikacije koja nije mogla biti popraćena mimikom lica i gestama kao što su dodir i zagrljaj.
- Zahlađenje
- Lošija komunikacija, manja prisnost, teža emotivna veza
- Smatram da nije utjecala
- Mjere su uvedene pro forme, ali je nerealno za očekivati da se uspješno provode. Preventivne mjere sam provodila isključivo pri primanju i ispraćanju djece (nošenje zaštitne maske i distanca pri komunikaciji), te je bila pojačana higijena što su djeca uspješno usvojila. Komunikaciju i sami način rada s djecom sam se trudila ostvarivati na način kao i prije pandemije.
- Jako
- U prvi mah strah , u stalnoj napetosti, srećom to se brzo promijenilo i povratili smo povjerenje, vratili se u normalu.
- Otežala je rad na razvoju socijalnih kompetencija kod djece

- U prvim tjednima jako puno jer smo se mi odrasli susreli sa potpunom nepoznanicom. Rad s djecom, pogotovo u jaslicama podrazumijeva fizički kontakt i nema mjesta distanci tako da je to zahtjevalo jako puno promišljanja
- Rad u skupini se nije značajno primijenio
- Veoma je otežana bila komunikacija, pogotovo dječje razumijevanje naših riječi
- Stvorena distanca između djece i odgojitelja, djeca su opreznija u komunikaciji i pristupanju odgojitelju
- Zbog maske otežano djeca razumiju što se govori, ne čuju i ne doživljavaju tako kao kad se priča bez maske. Brzo smo maske uklonili jer je rad bio nemoguć
- Manjak bliskosti i privrženosti te opuštenosti u komunikaciji
- Distanca, strah od zaraze, pricanje ispod maske koja prekriva usta...
- Za vrijeme lockdown-a svakako izostao svaki tjelesni kontakt, komunikaciju smo održavali putem društvenih mreža.. kad smo se vratili u vrtić, sve se nastavilo normalno. Uz veliki trud i naše odluke da ne smanjujemo fizički kontakt jer je riječ o djeci mlađe jasljičke skupine (što god nam to donosilo)!
- Nije previše
- Najviše na aktivnosti i situacije koje podrazumijevaju tjelesni kontakt - igre; socio-emocionalna podrška
- Nedostatak socijalizacije u smislu fiz kontakta
- Odgovor u prethodnom pitanju, maske za lice su uvelike otežale komunikaciju
- Otudenost djece,manjak druženja
- Taktilna utjeha je svedena na minimum prema tome manja privrženost
- Smanjenje socioemocionalnog kontakta
- Maska je uvelike smetala za komunikaciju
- Više digitalno potkovana,ali nažalost sa slabijim riječnikom i motorikom. Nesamostalna.
- Nije bilo nekih velikih promjena. nismo se družili sa ostalim skupinama ali to njima nije smetalo i nisu osjetili promjene
- Veoma malo
- Za vrijeme lock downa
- Usaljavali su se nije bilo bliske igre ,prijateljski zagrljaj.....

- Komunikacija je tekla normalno za vrijeme boravka u skupini. Naravno da se pri upisu u skupinam poštivao DPS... uz manji broj djece Komunikacija bi bila olakšana i mjere HZJZ-a i MZO a bi se bolje mogle provoditi.
- Ograničeni su bili za interakciju s većim brojem djece iz drugih skupina
- Distanca
- Nije utjecala pandemija nego mjere koje nisu primjerene u radu s djecom rane dobi pošto gotovo onemogućavaju komunikaciju
- Provodili smo više aktivnosti na otvorenom
- U neverbalnoj komunikaciji
- Mislim da na moju komunikaciju u odnosu na djecu pandemija nije previše utjecala
- Nedostatak fizičkog kontakta(zagrljaj), nedostatak prepoznavanja mimike zbog nošenja maske, smanjenje suradnje s roditeljima
- Nije primjećeno
- Ubazadila ju je, izgubljen je kontinuum i povjerenje
- Vrlo loš i neefikasan način rada.
-
- Slab
- a socijalizacija
- Nije previše utjecala
- .
- Negativno
- Nedostatak facijalne ekspresije zbog maski
- Komunikacija je više jednostrana putem mobilnih uređaja, okolina odvlači pažnju, sramežljivi su uz prisutnost roditelja.
- Ne previše

14. Na koji ste način rješavali problematiku otežane komunikacije s djecom u skupini?

Navedeno pitanje bilo je otvorenog tipa. Ispitanici navode da su problematiku otežane komunikacije s djecom u skupini rješavali spuštanjem maske radi lakšeg razumijevanja, razgovorom s djecom o *novom normalnom*, korištenjem vizualnih poticaja i dramatizacijom te

boravkom na otvorenom. Određeni dio ispitanika navodi kako mjere nisu otežale komunikaciju s djecom u skupini odnosno kako nije bilo moguće pridržavati mjera.

U nastavku slijede svi odgovori :

- Razgovorom
- Ponavljanjem
- Nisam rješavala
- Jasnijim rječnikom, pisanjem na papire
- Nikako (previše djece, premalo prostora)
- Objašnjenjem da moram imati masku prilikom grljenja ili tješenja djeteta
- Putem videa
- Kreativnim razmišljanjem
- Maska u radu s djecom nije se koristila u vrticu u kojem radim
- Nisam
- Skidala masku
- Samo putem pisane riječi
- Sporiji govor
- Putem raznih poruka
- Slikovnim materijalima
- Skinula bih masku
- individualnim radom, upornošću
- Preko roditelja putem e maila
- Nisam imala otežanu komunikaciju
- Nije bilo otežano
- Otvarala sam prozor, spustala masku i sa distance govorila
- Nije bila otežana komunikacija s djecom.
- Nastojali smo sto više koristiti vizualne poticaje u svim aktivnostima i sto više vremena provoditi u aktivnostima na svježem zraku
- Nikako
- Boravak na otvorenom, udaljenost
- Kršenjem propisanih mjera za Covid

- Izbjegavala sam nošenje maske u verbalnoj komunikaciji, a prostorna distanca i tjelesni kontakt je bilo nemoguće izbjeći jer sam radila u skupini gdje su bila mala djeca.
- Tel razgovorom
- Prilagođavanjem "starih" igara
- Razgovorima.
- Potičući emocionalnu sigurnost djece ,povezanost djece i odgojitelja kroz verbalne aktivnosti i različitim neverbalnim gestama
- Višekratno ponavljajući sadržaj
- Vrlo jednostavno, kad smo mogli skidali smo maske, u početku je bio smanjen tjelesni kontakt, međutim to se promijenilo veoma brzo. Razgovarali smo često s djecom o važnosti zaštite sebe i drugih. Stavljali smo naglasak na cesce pranje ruke i ne diranje raznim površina.
- Nije bilo zagrljaja
- Razgovori preko Zoom aplikacije
- Skidanjem maske sa lica
- Nije bila otežana
- Snimanjem glasa, videopozivima
- Nisam mogla, jer sam radila u jaaslickoj grupi.
- Pronalazila sam alternativu u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji.
- Sto vecim boravkom na svjezem zraku
- Maska za lice je otežavala komunikaciju, u radu s djecom masku sam skinula
- U suradnji sa roditeljima
- Boravili smo većinu vremena u vanjskom prostoru
- Otvoreni prozori i duži boravci na zraku - bez maski - bolje razumljiv govor, mimika lica, vidljivije emocije
- Video poruke
- Nije bila otežana nego pojačane mjere higijene i duži boravci na BNO
- Trudila sam se ne pričati o pandemiji nego raditi kao i do sada, a kad smo razgovarali o tome onda bih naglašavala važnost čestog pranja ruku...
- Razgovarajući o razlozima zbog cega je tako
- Igre na daljinu
- Na većoj udaljenosti skinula sam masku.

- Razgovorom-kritičkim razmišljanjem kod djece
- Skidanje maske na disanci - radim u jaslicama i nerješiv je problem kada vam dijete ne vidi lice
- Sveli kontakte na minimum
- Verbalnom komunikacijom
- Kroz igre dramatizacije
- Individualni rad, rad na otvorenom
- Ind razgovorom
- Putem roditelja,
- Uveli slikovne kartice
-
- Pričom za laku noc
- Uložiti više truda
- .
- Uz pojačane napore
- Uključivanje roditelja sa njima
- Vrlo cesto zaboravljala sam na mjere,te djetetu pruzila sto je trebao

8.4 Sinteza ankete

Anketa je provedena u cilju istraživanja utjecaja *novog normalnog* na komunikaciju odgojitelja i djece predškolske dobi. Budući da su predškolske ustanove bile izložene dvjema različitim situacijama, točnije razdoblju kada su vrtići bili zatvoreni i kada su radili u skladu s propisanim mjerama, anketa prati odvijanje komunikacije u tim situacijama. Prvo, većina ispitanika navodi kako je u vrijeme kada su vrtići bili zatvoreni ostvarivala odgojno-obrazovni rad s djecom. Pritom su koristili različite digitalne alate među kojima se izdvajaju e-pošta, internetska stranica vrtića i *WhatsApp* grupa. Najveći dio ispitanika odražavao je komunikaciju s djecom jednom do dva puta tjedno, a od poticaja najviše su koristili videopriloge putem kojih su im slali razne aktivnosti ekvivalentne svakodnevnim vrtićkim aktivnostima. Ispitanici većinom navode kako je komunikacija bila obostrana, a njome su u prosjeku zadovoljni. Potom, pri povratka u skupine odgojitelji i djeca našli su se u novoj situaciji koja je zahtijevala poštivanje određenih protupandemijskih mjera. Unatoč tome što dio ispitanika navodi kako mjere nisu utjecale na njihovu komunikaciju s djecom u skupini ili

ih se nije bilo moguće pridržavati, najveći dio ispitanika ističe da su mjere značajno utjecale na njihovu komunikaciju s djecom u skupini. Najveći se utjecaj odrazio na tjelesni kontakt, prostornu distancu, neverbalnu komunikaciju (mimiku) i verbalnu komunikaciju (teže razumijevanje izgovorenih riječi). Problematiku tog utjecaja rješavali su spuštanjem maski, odlaskom na otvoreno, vizualnim materijalima i pojačanom dramaturgijom prilikom aktivnosti.

9. PROJEKT ONLINE ZADAĆU NAPIŠI JEDINICU IZBRIŠI

Projekt *Online zadaću napiši jedinicu izbriši* osmislile su studentice Učiteljskog fakulteta 2020. godine. Cilj projekta bio je uz pomoć besplatnih instrukcija pomoći učenicima od 1. do 4. razreda da razumiju i nauče gradivo koje im je stvaralo poteškoće. Kako se početkom 2020. godine pojavila pandemija Covid-19, u projekt su se uključili i svi ostali razredi osnovnih škola te predškolske ustanove.

Važno je napomenuti da je ovo projekt u kojem studenti Učiteljskog studija i studenti Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja nisu samo radili zajedno na osnaživanju pojedinačnih profesija nego su se i međusobno podupirali i osnažili timski rad ovih dvaju studija.

Studenti Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja zajedno su osmišljavali teme aktivnosti koje su prilagođavali određenom razdoblju i trudili su se prenijeti ih djeci onako kako to čine odgojitelji u predškolskim ustanovama. Cilj je bio pomoći djeci i roditeljima da vrijeme provedeno u karanteni učine edukativnim i korisnim za daljnji dječji razvoj. Osim toga, cilj je bio pomoći djeci da se pripreme za prelazak iz vrtića u osnovnoškolski sustav obrazovanja.

Studenti volonteri pri odabiru teme vodili se pitanjem „Što bi djetetu bilo zanimljivo, a u isto vrijeme edukativno?“ Važno je napomenuti da su volonteri odmah postali svjesni da sve osmišljene aktivnosti tj. potreban didaktički i neoblikovani materijal treba biti lako dostupan roditeljima i djeci.

U tom razdoblju osmišljeno je desetak tema, a to su:

- 1.) higijena
- 2.) predčitačke vještine
- 3.) prehrana
- 4.) uvažavanje različitosti
- 5.) emocije

- 6.) predpisačke aktivnosti,
- 7.) proljeće
- 8.) voda (pokusi)
- 9.) ljetne i morske aktivnosti

Sve teme bilo je moguće pratiti putem *Youtube* kanala i na internetskoj stranici projekta.

Ovaj je projekt još jedan u nizu pokazatelja o tome da nas je pandemija Covid-19 potaknula na razvijanje sposobnosti i vještina pri čemu su se i naši studenti ohrabрили pokazati svoja znanja.

10. ZAKLJUČAK

Pandemija Covid-19 unijela je promjene i izazove u našoj svakodnevici. Tijekom noći odgojitelji su bili primorani prilagoditi se novom obliku odgojno-obrazovnog rada kako bi nastavili njegov kontinuitet sa što manje utjecaja na stabilnost razvoja djeteta. U tom su procesu veliku ulogu zauzeli digitalni alati koji su često, neovisno o pandemiji, predmet kritika za ostvarivanje odgojno-obrazovnih rada, a koji su se sada pokazali kao ključno sredstvo komunikacije odgojitelja i djece za vrijeme *lockdowna*. Meni kao pripravnici bilo se vrlo teško prilagoditi na situaciju koja nas je dočekala. Kolegica i ja smo svaki dan smišljale aktivnosti i izrađivale poticaje te djeci i roditeljima snimale kako se izrađuje koji poticaj ili provodi neka aktivnost. Za Uskrs smo izradile stolnu predstavu koju smo satima snimale kako bismo iznenadile djecu i pokazale im da smo i dalje tu za njih. Roditelji su bili otvoreni za suradnju, ali iz razgovora s njima shvatile smo da im je uz njihov rad od kuće, djecu školarece bilo vrlo teško organizirati vrijeme i da naše aktivnosti. Smatram da su aktivnosti u takvoj situaciji bile sporedna stvar, najvažnije je bilo da mi, odgojitelji uz pomoć roditelja pokažemo djeci da smo i dalje tu, da i mi odbrojavamo dane kada ćemo se vratiti u vrtić. Nakon povratka u predškolske ustanove odgojitelji su svoj rad i ostvarenje komunikacije s djecom u skupinama morali odvijati u skladu s propisanim mjerama Stožera civilne zaštite u cilju suzbijanja pandemije. Primjerice, jedna uobičajena aktivnost kao što je čitanje priče postala je otežana zbog nošenja maski koje su stvarale smetnje u verbalnoj komunikaciji s djecom. Ključnim dijelom rada, anketom i njezinim rezultatima, prikazali su se načini na koje su odgojitelji ostvarivali komunikaciju s djecom u vrijeme kada su vrtići bili zatvoreni i kako je ostvaruju u skupinama u skladu s propisanim mjerama. Iz ankete je vidljivo da su se iznimno trudili ostvarivati komunikaciju i ishode odgojno-obrazovnog rada uz pomoć digitalnih alata pri čemu je takav način rada nedvojbeno stvorio prostor za unaprjeđenje istog i da su uspješno pronalazili alternativu u provođenju aktivnosti u skupinama. Dužnost je svakog odgojitelja cjeloživotno se obrazovati, a upravo je pandemija, unatoč svim negativnim aspektima, omogućila svakom pojedincu da premašuje granice vlastitih mogućnosti o kojima se nije razmišljalo i kojima se nije moglo podučiti za vrijeme inicijalnog obrazovanja. Nastavimo li i dalje djelovati izvan uobičajenih okvira, šaljemo pozitivnu poruku djeci koju odgajamo.

11. LITERATURA

- Apel, H. J. (2003). *Predavanje - uvod u akademski oblik poučavanja*. Erudita.
- Babić, N. (1989). *Govor odgajatelja i dječje aktivnosti*. Školske novine.
- Bouillet, D. (2010). *Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja*. Školska knjiga.
- Brajša, P. (1996). *Umijeće razgovora*. C.A.S.H.
- Bratanić M. (1991). *Mikropedagogija: interakcijsko-komunikacijski aspekt odgoja: priručnik za studente i nastavnike*. Školska knjiga.
- Cerić, H. (2004). Definiranje inkluzivnog obrazovanja. *Naša škola: stručni časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 87-95.
- Čudina-Obradović, M (1996). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godine života*. Školska knjiga.
- Duran, M. (1995). *Dijete i igra*. Naklada Slap.
- Europski portal za informacije o cijepljenju. (23. 8. 2020.). *Covid 19*. Preuzeto 10. 8. 2021. s vaccination-info.eu
- Jackson, S. i sur. (2009). Response to Intervention: Implications for Early Childhood Professionals. *Language, Speech and Hearing Service sin Schools*, 40, 424-434.
- Klarić, E., Selimović, H. (2011). Učenje djece predškolske dobi. *Metodički obzori*, 6 (1), 145-160.
- Knapp, M. L., Hall, J. A. (2010). *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*. Naklada Slap.
- Komunikacija. (2021). U: *Hrvatska enciklopedija*. Preuzeto 25. 8. 2021. s <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32686>
- Kostelnik, M. J. i sur. (2002). *Djeca s posebnim potrebama. Priručnik za odgajatelje, učitelje i roditelje*. Educa.
- Kukić, D. (2012). *Novi mediji i odnosi s javnošću: interakcija unutar društvenih mreža*, str. 108.

- Levandovski, D. i Teodorović, B. (1996). *Program rada s djecom s teškoćama u razvoju* (2. izd.). Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu.
- Lovreković, E. (2017). *Odgoj i obrazovanje djece s posebnim potrebama*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Marot, D. (2005). *Uljudnost u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji*. Fluminensia.
- Mesec, I. (2010). Razvoj jezika i govora od rođenja do sedme godine. U D. Andrešić i N. Benc Štuka (Ur.). *Kako dijete govori? Razvoj govora i jezika, najčešći poremećaji jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi*. Planet Zoe.
- Mikas, D. i sur. (2012). Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja. *Paediatr Croat.* 56, 207-214.
- Miljak, A. (1987). *Uloga komunikacije u razvoju govora djece predškolske dobi*. Školske novine.
- Morris, D. (2002). *Peopewatching – Guide to the body language*. VintageBooks.
- Mučalo, M. i Šop, S. (2008). Nova publika novih medija. *Informatologia* 41, 1, 55. Preuzeto 13. 8. 2021. s http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&clanak_jezik=34365
- Petar, S. (2003). *Kako se uspješno prodati: Osnove uspješnog komuniciranja u obitelji, s prijateljima, poslovnim partnerima i svima koji vas gledaju i slušaju (i kupuju nešto od vas)*. Mozaik knjiga.
- Peteh, M. (2018). *Radost igre i stvaranja*. Alineja.
- Rijavec, M., Miljković, D. (2002). *Neverbalna komunikacija – jezik koji svi govorimo*. IEP.
- Šegota, I. (2003). *Kako komunicirati (s gluhima)?*. Medicinski fakultet Rijeka.
- Žitinski-Šoljić, M. (2001). *Teorija komuniciranja i govorništvo*. Veleučilište u Dubrovniku.

IZJAVA O IZVORNOSTI DIPLOMSKOG RADA

Ja, Daria Prnjak, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom „Komunikacija odgojitelja i djece predškolske dobi za vrijeme Covid-19 pandemije“ izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni.

Daria Prnjak